

Türkiye’deki Halk Kütüphaneleri için Ulusal Strateji ve Eylem Planı Geliştirme Süreci: Durum Değerlendirmesi ve Bir Model Önerisi

National Strategy and Action Plan Development Process for Public Libraries in Turkey: Current Situation and a Model Proposal

Şenol KARADENİZ, Bülent YILMAZ

Makale Bilgisi / Article Information

Bu makaleye atıf yapmak için/ To cite this article:

Karadeniz, Ş. ve Yılmaz, B. (2020). Türkiye’deki halk kütüphaneleri için ulusal strateji ve eylem planı geliştirme süreci: Durum değerlendirme ve bir model önerisi. *Bilgi Dünyası*, 21(2), 299-349. doi: 10.15612/BD.2020.558

Makale türü / Paper type: Hakemli / Refereed

Araştırma Makalesi / Research Article

Doi: 10.15612/BD.2020.558

Geliş Tarihi / Received: 17.04.2020

Kabul Tarihi / Accepted: 22.12.2020

Elektronik Yayınlanma Tarihi / Online Published: 31.12.2020

İletişim / Communication

Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği / University and Research Librarians Association

Posta Adresi / Postal Address: Marmara Sok. No:38/17 06420 Yenışehir, Ankara, TÜRKİYE/TURKEY

Tel: +90 312 430 03 61; Faks / Fax: +90 312 430 03 61; E-posta / E-mail: bilgi@bd.org.tr

Web: <http://www.bd.org.tr/index.php/bd/index>

Türkiye’deki Halk Kütüphaneleri için Ulusal Strateji ve Eylem Planı Geliştirme Süreci: Durum Değerlendirmesi ve Bir Model Önerisi*

Şenol KARADENİZ** , Bülent YILMAZ***

Öz

Bu çalışma, Türkiye’de halk kütüphaneleri için oluşturulacak ulusal bir stratejinin hazırlık sürecine odaklanmıştır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de bilgi toplumuna geçiş sürecinde halk kütüphaneleri hizmetlerini ve yapısal bileşenlerini gözden geçirmek zorunda kalmaktadır. Bu yeni durum halk kütüphaneleri konusunun stratejik bir yaklaşımla ele alınmasını ve Türkiye için bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi oluşturulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu araştırmanın amacı; Türkiye’nin koşullarını dikkate alan, bilgi toplumunun parametrelerine uygun amaç ve hedefler doğrultusunda geliştirilen, uluslararası strateji ve ilkelere dayanarak oluşturulan ve eylem planları ile desteklenen bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi geliştirme sürecine ilişkin bir model oluşturabilmektir. Çalışmanın araştırma sorusu da şu şekilde belirlenmiştir: Türkiye’de ulusal halk kütüphanesi stratejisi nasıl bir yaklaşımla hazırlanmalıdır? Bu araştırma sorusuna bağlı olarak, araştırmanın hipotezi, ‘Türkiye’de ulusal bir halk kütüphanesi stratejisi bilgi toplumu parametrelerini, uluslararası yaklaşım ve uygulamaları ve Türkiye’nin koşullarını dikkate alarak hazırlanmalıdır.’ biçiminde oluşturulmuştur. Araştırmada betimleme yöntemi kullanılmış olup, veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında Eylül-Aralık 2018 tarihleri arasında, halk kütüphaneleri ile ilişkili, paydaş olarak tanımlanan 35 uzman, uygulamacı, yönetici ve akademisyen ile görüşülmüştür. Görüşmeler bir ulusal halk kütüphanesi stratejisinin hazırlık süreciyle ilişkili 13 soruyu yanıtlamışlardır. Yanıtlar sesli olarak kaydedilmiştir. Kayıtlar daha sonrasında deşifre edilerek Microsoft Word ortamına aktarılmıştır. Verileri analiz etmek için kodlama yapılmıştır. Görüşlerde yoğunlaşan noktalar kodlanarak tablolastırılmış ve kategoriler temelinde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak Türkiye’de halk kütüphaneleri konusunda ulusal çapta bir stratejiye gereksinim olduğu anlaşılmıştır. Halk kütüphanelerini planlı bir biçimde yönetebilmek, kaynakları verimli kullanmak, kütüphanelerin birbirleriyle eş zamanlı olarak gelişmesini sağlayabilmek, ayrıca hem halkın hem de üst düzey karar alıcılar üzerinde farkındalık yaratmak ve üst yöneticilere süreçler ve hedefler konusunda ipuçları sunmak üzere ulusal halk kütüphanesi stratejisi hazırlanmalıdır. Çalışmanın öneriler bölümünde genel öneriler dışında, Türkiye Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisi Geliştirme ve Uygulama Modeli Önerisi adlı bir öneri sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Halk kütüphanesi politikası, bilgi politikası, ulusal halk kütüphanesi stratejisi, stratejik yönetim, stratejik planlama, halk kütüphaneleri.

* Bu çalışma 2019 yılında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Bülent YILMAZ danışmanlığında tamamlanan ‘‘Türkiye’deki Halk Kütüphanesi Sisteminin Değerlendirilmesi ve Bir Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisi Önerisi’’ başlıklı doktora tezine dayanarak hazırlanmıştır.

** Sorumlu Yazar, Kültür ve Turizm Uzmanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, senoldkz@gmail.com

*** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, byilmaz@hacettepe.edu.tr

National Strategy and Action Plan Development Process for Public Libraries in Turkey: Current Situation and a Model Proposal*

Şenol KARADENİZ** , Bülent YILMAZ***

Abstract

This study focused on the process of developing a national strategy for public libraries of the Turkey. In Turkey, as in the whole world, public libraries have to review their services and structural components during the transition to the information society. This new situation has made it necessary to strategically address the issue of public libraries and the creation of a national strategy for the public libraries. The purpose of this research is to create a model for the process of developing a national public library strategy that takes into account the conditions in Turkey, developed in line with the objectives and targets suitable for the information society parameters, created by using international strategies and principles and supported by action plans. The research question of the study was determined as follows: "Which approach should be prepared the national strategy for public library in Turkey". Depending on this research question, the hypothesis was created in the form that "a national strategy for public library in Turkey should be prepared taking into account the information society parameters, international approaches and practices and conditions in Turkey". Description method was used in the research and semi-structured interview was conducted as data collection technique. In the scope of the research, 35 experts, practitioners, managers and academicians who were identified as stakeholders associated with public libraries were interviewed between September and December 2018. The interviewees answered 13 questions related to the drafting process of a national public library strategy. Answers were recorded. The records were later deciphered and transferred to Microsoft Word. Coding was used to analyze the data. The focus points in the opinions were coded and tabulated and evaluated on the basis of categories. As a result, It is understood that a national strategy is needed on public library in Turkey. A national public library strategy should be prepared to manage public libraries in a planned manner, to use resources efficiently, to ensure that libraries develop simultaneously with each other, to increase the awareness of both citizens and senior decision makers and to provide tips to top managers about processes and goals. In the recommendations section, apart from general recommendations, "A proposal of National Public Library Strategy Development and Implementation Model of Turkey was presented."

Keywords: Public library policy, information policy, national strategy for public library, strategic management, strategic planning, public libraries.

* This study is based on the doctoral dissertation, titled "Evaluation of the Public Library System in Turkey and a National Public Library Strategy Proposal" that was carried out under the supervision of Prof. Dr. Bülent Yılmaz at Hacettepe University, Institute of Social Sciences, Department of Information Management.

** Corresponding Author, Culture and Tourism Expert, Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Libraries and Publications, senolkdz@gmail.com

*** Prof. Dr., Hacettepe University, Faculty of Letters, Department of Information Management, byilmaz@hacettepe.edu.tr

Giriş

Yeni bir toplumsal aşama olarak nitelenen bilgi toplumunu biçimlendiren unsurlar halk kütüphanelerini de kaçınılmaz olarak etkilemektedir. Değişim ve dönüşüm bütün toplumsal kurumlar için zorlayıcı bir olgudur. Kütüphaneler de bu dönüşümü başarabilmek için stratejik kararlar almak zorunda kalmaktadır. Türkiye’de halk kütüphanelerinin, bilgi toplumuna uygun bilgi hizmetleri tasarlamasını ve sunmasını sağlayacak ve bu süreçlerdeki iş ve eylemlere dayanak olacak halk kütüphanesi strateji belgesi oluşturulması gerekmektedir.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü’ne göre politika (2019) “devletin etkinliklerini amaç, yöntem ve içerik olarak düzenleme ve gerçekleştirme esaslarının bütünü” olarak tanımlanmaktadır. Keseroğlu (1989, s. 8) politikayı bir amaca ulaşmak için ilkelere, takınılacak tavrın, ortaya konacak olan tutumun yönetimin her kademesinde var olması ve sürdürülmesi olarak tanımlamıştır. Politika bir çatı kavram olup mevzuat, hükümet ya da parti programları, kalkınma planları birer politika belgeleridir. Bu politika belgelerinden biri de strateji belgeleridir. Strateji belgeleri devletin etkinliğinin yönünü ve yöntemini belirleyen politika belgeleridir. Yine Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü stratejinin Türkçe kelime karşılığı olarak *izlemi* (2019) *vermiş ve “önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol”* biçiminde tanımlamıştır. Yönetim bilimi açısından strateji, “herhangi bir kurumun amaçlarını ve misyonunu gerçekleştirmek için, uygulanabilir olan seçeneklerin ortaya konulması ve bir uygulanabilir seçeneğin belirlenmesi işlemidir” (Akdemir, 1992, s. 139). Stratejide hedefe hangi yöntemlerle ulaşılabileceği saptanır. Dolayısıyla strateji belgelerinin belirli bir hedefe yönelik olarak hazırlanmış ayrıntılı politika belgeleri oldukları söylenebilir. Keseroğlu (1989, s. 11) kütüphane politikasını kütüphanenin amaç ve ereklere doğrultusunda hizmetlerini yürütmek, denetlemek için ilke olarak alınan kararların eylem kılavuzu olduğunu belirtmektedir. Burada da yine kütüphane hizmetlerinde önceden belirlenen hedeflere ulaşabilmek için izlenmesi gereken yola diğer bir deyişle stratejilere vurgu yapılmaktadır. Kütüphane hizmetlerinde, ülke çapında, paydaşlar ile iş birliği yapılarak halk kütüphanelerine ilişkin üst politika niteliğindeki strateji belgelerinin hazırlanarak uygulamaya konulması son derece önemlidir.

Halk kütüphanelerinin, geleneksel rollerinden 21. yüzyılın gereksinimlerini karşılama rolüne geçiş yapması gerektiğinin farkına varılmasıyla, ulusal kapsamlı halk kütüphanesi strateji belgeleri yaygınlaşmaya başlamıştır (Methven ve Hanlon, 2015, para.1). En temelde, bilgi erişim ile yaşam boyu öğrenme alanlarındaki yasal çerçeveyi güçlendirmek için ulusal halk kütüphanesi stratejilerine gereksinim duyulmuştur. Ayrıca bilgi, bilgi teknolojileri, medya gibi çeşitli okuryazarlık türlerini geliştirmek, bilgi yönetim sistemlerinin kalitesini ve verimliliğini yükseltmek, hem ulusal hem de küresel kaynaklı bilgiye erişimi arttırmak, kaynağa dayalı eğitimi, açık ve uzaktan eğitim fırsatlarını desteklemek gibi işlevleri de bulunmaktadır. Diğer yandan kütüphaneler

aracılığıyla bilgi teknolojilerine erişimi sağlayarak, bilgi ve öğrenme kaynaklarına adil erişimi artırarak ve bilimsel bilgi ile açık hükümet verilerine açık erişim sağlayarak bilgiyi demokratikleştirmek, e-yönetişimi teşvik etmek gibi dolaylı işlevleri de bulunmaktadır (Network for Information and Digital Access [NIDA], 2011, s. 4). Ulusal halk kütüphanesi stratejilerinin, sosyal ve ekonomik refaha katkı sağlama rolünün üst yönetimlerce kabulünü sağlayarak halk kütüphanelerine politik görünürlük kazandıracağı ve halk kütüphanelerine olan toplumsal güveni artıracığı da unutulmamalıdır.

Dünyada halk kütüphanelerinin geleceğini şekillendirme konusunda ulusal ve uluslararası stratejik girişim örneklerine rastlanmaktadır. Örneğin Avrupa Birliği (AB) tüm sektörlerde ortaya çıkan zorlukların üstesinden gelmek ve akıllı, sürdürülebilir, kapsayıcı büyümeyi sağlamak için 'Avrupa 2020'yi geliştirmiştir. Avrupa halk kütüphanesi ağı da bu programa dâhil edilmiştir (EBLIDA/NAPLE, 2010, s. 3). Yine Avrupa Parlamentosu Kültür ve Eğitim Komitesi (European Parliament's Committee on Culture and Education, 2016) tarafından *Halk Kütüphaneleri-Yeni Rolü* (Public Libraries – Their New Role) başlıklı bir rapor yayınlanmıştır. Her bir bölümü ayrı yazarlar tarafından hazırlanan raporun birinci kısmında halk kütüphanelerinin birçok ülkede en sık görülen kültür kurumu olduğu, vatandaşlarına, kendi başlarına kolayca ulaşamayacakları geniş bir hizmet yelpazesi sunduğu ve işlevleri açısından oldukça benzersiz olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle Avrupa'daki halk kütüphanelerinin politik desteğe gereksinim duydukları vurgulanmıştır (Lison, 2016, s. 7). Raporda eğitim, sayısallaştırma ve bütünleşmede halk kütüphanelerini kilit aktör olarak tanımlayarak hem ulusal hem de AB düzeyinde çeşitli stratejilere dönüştürmek gerektiği önerilmiştir. Ayrıca halk kütüphanelerinde yenileşim için bir fon ya da program hazırlamak ve sürdürülebilir bir Avrupa halk kütüphaneleri ağı oluşturmak gerektiği vurgulanmıştır. Raporda Avrupa halk kütüphaneleri ile ilgili önemli verilerin toplanması, bu verilerin yine halk kütüphanelerinin kullanımına açılması, asgari kalite standartlarının bir belirteci olarak Avrupa Kütüphanesi Etiketinin oluşturulması gibi öneriler de yer almıştır (Lison, 2016, s. 8). Helling (2012, s. 5) Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonu tarafından uluslararası düzeyde yapılan çabaların, çeşitli Avrupa ülkelerinde kütüphane hizmet düzeyleri arasındaki tutarsızlıkları gidermeye yönelik olduğunu belirtmektedir.

Avrupa Halk Kütüphaneleri Ulusal Yetkilileri (National Authorities of Public Libraries in Europe-NAPLE) ile Avrupa Kütüphane, Bilgi ve Dokümantasyon Dernekleri Bürosu (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations-EBLIDA) halka açık kütüphane politikalarının yenilenmesini Avrupa düzeyinde desteklemeyi sürdürmektedirler. Her iki kuruluş da 2009 yılında, kütüphane politikasının Avrupa için önemini tartışmak üzere ortak bir konferans düzenlemiştir (Priestley, 2012, s. 4). 2010 yılında ise Brüksel'de Elektronik İçerme Üzerine Avrupa Kongresi (European Congress on e-Inclusion-ECEI), Halk Kütüphanelerinde Sayısal Avrupa'nın Sağlanması (Delivering Digital Europe in Public Libraries) teması ile gerçekleştirilmiştir. Kongre kapsamında Avrupa halk kütüphaneleri politikası konusunda (European policy for public libraries:

What will it say, what can it do?) bir çalıştay gerçekleştirilmiştir. Çalıştayın amacı NAPLE ve EBLIDA'nın çalışmalarının üzerine inşa edilecek ve Avrupa Komisyonu tarafından benimsenip desteklenecek halk kütüphaneleri için bir politika oluşturmaktır (EBLIDA/NAPLE, 2010, s. 3).

2011 yılında Uluslararası Kütüphane Dernekleri ve Kurumları Federasyonu (The International Federation of Library Associations and Institutions-IFLA) Ulusal Bilgi ve Kütüphane Politika Özel İlgi Grubu (National Information and Library Policy Special Interest Group-NILP SIG) kurulmuştur. Grubun temel misyonu, ulusal düzeyde kütüphane ve bilgi politikaları oluşturma konusunda çözümler paylaşmak, insanlar, kuruluşlar ve kültürler arasındaki tartışmalarla iş birliğini kolaylaştırmak ve teşvik etmektir (Wonsun, 2014, s. 1).

Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association-ALA) 2015 yılında etkin bir politika değişikliğine rehberlik etmek için 'Kütüphaneler için bir Ulusal Politika Gündemi'ni (A National Policy Agenda For Libraries) yayımlamıştır (American Library Association [ALA], 2015). ALA'nın gerçekleştirdiği bu çalışmanın amacı Amerikan halk kütüphaneleri için etkili stratejilerin geliştirilmesine yardımcı olmaktır (Levien, 2011, s. 9).

Uluslararası girişimlerin en önemlilerinden biri de Enformasyon ve Sayısal Erişim Ağı'nın (Network for Information and Digital Access-NIDA) yürüttüğü çalışmadır. Ulusal kütüphane politikası geliştirmek amacıyla Ekim 2010'da ulusal ve uluslararası araştırmacıların katılımıyla yürütülmüştür. Araştırma, 2011 yılı sonunda sonuçlandırılmış ve o zamandan beri NIDA, çerçeveyi uyarlamak, test etmek ve uygulamak için farklı ülkelerle birlikte çalışmaktadır. Kolombiya, Finlandiya, Namıbya ve Yeni Zelanda üzerine vaka analizleri yayımlanmıştır (NIDA, 2017, para. 1-5). NIDA, bir halk kütüphanesi politikasının geliştirilmesi aşamalarını şu şekilde belirtmiştir (NIDA, 2012, ss. 3-4):

1. Ülkenin gelişimi için gerekli olan koşullara ve vatandaşlarının gereksinimine dayalı olarak, halk kütüphanelerinin mevcut performansını ve altyapısını değerlendirmek,
2. Halk kütüphanelerine yönelik mali kapasiteyi gerçekçi bir biçimde analiz etmek,
3. Kütüphanelerin ülke gelişimine katkı verebilecekleri potansiyeli analiz etmek,
4. Halk kütüphanesi strateji belgesi ile kapsamlı ve uygulanabilir kısa, orta ve uzun vadeli eylem planları hazırlamak,
5. Sonuçların değerlendirilmesi, geri bildirim ve sürekli izleme için stratejiler ve araçlar geliştirmek.

NIDA'nın önerisine göre; hazırlanacak olan bir strateji belgesinin ilk bölümünde halk kütüphanesi sektöründe politika geliştirme gereksinimi yer almalıdır. Bu ilk bölümde

hem kütüphaneler hem de alt sektörler için ulusal bir stratejinin ana hedeflerinin neler olduğu belirtilmelidir. İkinci bölümde vizyon ve misyon ifadeleri, liderlik ve koordinasyon, mevzuat ve finansal kaynaklar, insan kaynakları, mesleki kapasite ve ücretler dâhil olmak üzere personel yapıları, eğitim ve öğretim ile mesleki kurum ve kuruluşların rolü, kullanıcıların gereksinimleri ifade edilmelidir. Üçüncü bölümde gerek bina gerekse bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin altyapılar belirtilmelidir. Aynı bir bölümde kütüphane hizmetleri ele alınmalıdır. Beşinci bölümde ise mesleki savunuculuğun hangi yollarla geliştirileceğine ilişkin stratejilere ve bunların nasıl uygulanacağına yer verilmelidir. Altıncı bölümde performans ölçümlerinin ve etki değerlendirme çalışmalarının nasıl gerçekleştirileceği, yedinci bölümde eylem planı ve son bölümde ise stratejinin daha sonra hangi yöntemlerle güncelleneceği belirtilmelidir (NIDA, 2012, ss. 3-4):

Halk kütüphaneleri konusunda uluslararası alanda gerçekleştirilen etkinliklerin dışında, bazı ülkeler kendi halk kütüphaneleri için ulusal strateji belgeleri yayınlamışlardır. Bu çalışma kapsamında 2018 yılı sonu itibarıyla Finlandiya (Ministry of Education, Department for Culture, Sport and Youth Policy, 2009), Norveç (Norwegian Ministry of Culture, 2015), İngiltere (Department for Culture, Media and Sport, 2003), İrlanda (Department of the Environment, Community and Local Government, 2013), Galler (Welsh Government, 2011), Kuzey İrlanda (Northern Ireland Library Authority, 2016), İskoçya (Scottish Library and Information Council, 2015), Çek Cumhuriyeti (Ministry of Culture of the Czech Republic, 2017), Avustralya (Australian Library and Information Association [ALIA], 2018), Yeni Zelanda (Local Government New Zealand, 2012) ve Güney Kore (Choi, 2014) olmak üzere 11 ülkenin doğrudan halk kütüphanelerine ilişkin hazırlanmış strateji belgesine erişilmiştir. Bu ülkelerin ulusal halk kütüphanesi strateji belgelerinde şu konular öne çıkmaktadır:

- Kütüphanelerin eğitime, öğretime ve araştırmaya katkısı,
- Kütüphanelerin bireylerin okuma, yazma ve hatta konuşma becerilerine katkısı,
- Bilgi okuryazarlığının geliştirilmesi ve sayısal uçurumun azaltılmasında kütüphanelerin rolü,
- Çevrimiçi hizmetler, sayısal içerik oluşturmak, kamu hizmetlerine elektronik ortamda erişim gibi teknolojik gelişmeler,
- Toplumun sosyal ve ekonomik refahına kütüphanelerin katkısı,
- Kütüphanelerde insan kaynakları, uzmanlık, işgücü ve istihdam,
- Yerel kültür mirasının derlenmesi,
- Kütüphane-toplum ilişkisi bağlamında kütüphanelerin toplumsal yararı ve sivil değerlere katkısı,

- Kütüphaneler arası iş birliği,
- Halk kütüphanesi politikaları ve uygulamalar konusunda merkezi yönetimler ile yerel yönetimlerin sorumluluk alanları.

Türkiye’de kamu kesimi daha çok enformasyon altyapısının geliştirilmesine önem vermiştir. Keseroğlu (1989; 2004; 2016) konu ile ilgili çalışmalarında, Türkiye’de halk kütüphanesi politikasının olmadığını, halk kütüphanesi amaç ve erklerinin ülke gerçekleriyle ilişkili olarak biçimlendirilemediğini ve bunları uygulamak için gerekli olan plan ve programların eksik kaldığını belirtmiştir. Bu saptama aradan geçen otuz yıla rağmen geçerliliğini korumaktadır. Polat, Akkaya ve Binici’nin (2015) çalışmaları genel olarak bu sonucu destekler niteliktedir. Üst düzey politika belgelerinde halk kütüphaneleri konusunun çok az yer aldığı ve Türkiye’de bir halk kütüphanesi yasasının olmayışının önemli bir eksiklik olduğu güncel çalışmalarla da (Karadeniz, 2019, s. 145) ortaya konulmuştur. Bir üst politika belgesi olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 2015-2019 dönemi stratejik planı (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015) incelendiğinde, halk kütüphaneleri ile ilgili sadece bir stratejik hedef belirlendiği görülmektedir. ‘Toplumda kütüphane kullanımı bilincini geliştirmek ve işlevsel okuryazarlığı yaygınlaştırmak’ olarak belirlenen hedefin oldukça geniş bir içeriğe sahip olduğu düşünülmektedir. Ancak kütüphane kurumu ve hizmetleri üzerinde toplumsal bir bilinç oluşturmanın ön koşulu kütüphaneye gereksinim duyulmasını sağlamaktır ve bu konuya Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 2015-2019 dönemi strateji belgesinde değinilmemiştir. 2019 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı 2019-2023 dönemini kapsayan bir stratejik plan yayımlanmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019). Türkiye’de halk kütüphanelerinden sorumlu birim olan Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü, bu stratejik planda yer alan 31 performans göstergesinin uygulama ve izlenmesinden sorumludur. Diğer bir deyişle halk, çocuk, edebiyat müze kütüphaneleri ile Milli Kütüphane, 31 faaliyet ile Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın stratejik planına dâhil edilmiştir (Tablo 1).

Hazırlanan bu stratejik plan diğer bakanlıklar için de geçerli olduğu üzere, Bakanlıkların genel faaliyet alanları kapsamında ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu’nun (2003) ortaya koyduğu modele göre, zorunlu olarak hazırlanmaktadır. Dolayısıyla doğrudan halk kütüphanelerine yönelik, bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi gereksinimi hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

Tablo 1. Halk Kütüphanelerine İlişkin Performans Göstergeleri

AMAÇ 1: Kültürel Zenginliğimiz ve Çeşitliliğimizin Evrensel Kültüre de Katkı Sağlayacak Şekilde Korunarak Geliştirilmesi ve Gelecek Kuşaklara Aktarılması	
<i>HEDEF 1.5: Ülkemizin kültürel ve entelektüel birikiminin derlenmesi ve koruma altına alınması</i>	Performans Göstergesi 1.5.1: Restorasyon ve konservasyonu yapılan yaprak sayısı (nadir eserler) Performans Göstergesi 1.5.2: Derlenen eser sayısı Performans Göstergesi 1.5.3: Nitelenen materyal sayısı Performans Göstergesi 1.5.4: Yayımlanan Türk kültür, sanat ve edebiyat eseri sayısı
AMAÇ 2: Bilgi Toplumuna Dönüşümün Desteklenmesi	
<i>HEDEF 2.1: Kütüphanelerdeki materyal çeşitliliğinin (kitap, dergi, e-kitap, oyuncak vb.) ve sayısının artırılması</i>	Performans Göstergesi 2.1.1: Kütüphanelere sağlanan kitap sayısı Performans Göstergesi 2.1.2: Dağıtımı sağlanan süreli yayın çeşit sayısı Performans Göstergesi 2.1.3: Dağıtımı sağlanan kitap dışı materyal çeşit sayısı Performans Göstergesi 2.1.4: Hizmete sunulan e-kitap sayısı Performans Göstergesi 2.1.5: Abone olunan veri tabanı sayısı
<i>HEDEF 2.2: Kütüphanelerin sayı ve tür olarak çeşitliliğinin artırılması</i>	Performans Göstergesi 2.2.1: Gezici kütüphane sayısı Performans Göstergesi 2.2.2: Yeni açılan kütüphane sayısı Performans Göstergesi 2.2.3: Yeni açılan tematik kütüphane sayısı (çocuk, edebiyat vb.) Performans Göstergesi 2.2.4: Kamu eliyle yapımı desteklenen kütüphane sayısı Performans Göstergesi 2.2.5: Millet kırıathanesi sayısı
<i>HEDEF 2.3: Bilgiye erişimi kolaylaştırarak bilgi okuryazarlığı ve okuma kültürünün yaygınlaştırılması</i>	Performans Göstergesi 2.3.1: Düzenlenen eğitim/seminer etkinlik sayısı Performans Göstergesi 2.3.2: Kütüphanelerde düzenlenen robotik, ahşap tasarım, steam gibi maker atölye sayısı Performans Göstergesi 2.3.3: Kütüphane üye sayısı Performans Göstergesi 2.3.4: Mesai saatleri dışında çalışan kütüphane sayısı Performans Göstergesi 2.3.5 Kütüphanelerde ödünç verilen materyal sayısı
<i>HEDEF 2.4: Kültürel miras öğelerinin dijital ortama aktarılması</i>	Performans Göstergesi 2.4.2: Telif süresi dolmuş eserlerden dijital ortama aktarılan poz sayısı Performans Göstergesi 2.4.3: Dijital ortamda üretilen e-kitap sayısı

Tablo 1. devam

AMAÇ 3: Kültüre ve Sanata Erişim ve Katılım Olanaklarının Artırılması	
<i>HEDEF 3.2: Kültür ve sanat etkinliklerinin yaygınlaştırılması</i>	Performans Göstergesi 3.2.1: Kütüphanelerde düzenlenen kültür, sanat ve edebiyat etkinliği sayısı Performans Göstergesi 3.2.2: Kütüphanelerde düzenlenen kültür, sanat ve edebiyat etkinliklerindeki katılımcı sayısı
<i>HEDEF 3.4: Kadınların, gençlerin ve dezavantajlı grupların sosyal ve kültürel yaşamdaki rolünün güçlendirilmesine yönelik projelerin gerçekleştirilmesi</i>	Performans Göstergesi 3.4.2: Dezavantajlı gruplara yönelik gerçekleştirilen proje sayısı Performans Göstergesi 3.4.3: Üretilen Sesli kitap sayısı
AMAÇ 4: Kültür Endüstrisinin Milli Gelire Katkısının Artırılması	
<i>HEDEF 4.2: Kültür endüstrilerinin gelişiminin desteklenmesi</i>	Performans Göstergesi 4.2.2: Edebiyat eser üretimine verilen destek sayısı
AMAÇ 6: Kültür Diplomasisi Yoluyla Kültürler Arası Etkileşimin Artırılması	
<i>HEDEF 6.1: Uluslararası platformlarda ve programlarda yer alarak yayımcılık alanında iş birliğinin artırılması</i>	Performans Göstergesi 6.1.1: Uluslararası kitap fuarları ve edebiyat festivallerine katılım sayısı Performans Göstergesi 6.1.2: Ülkelerarası yazar ve yayıncı değişim programlarına katılım sayısı Performans Göstergesi 6.1.3: Türk kültür, sanat ve edebiyat eserlerinin farklı dillere çevrilmesine yönelik desteklenen eser sayısı
AMAÇ 7: Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesi	
<i>HEDEF 7.4: Kurumsal fiziki altyapı kapasitesinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi</i>	Performans Göstergesi 7.4.1: İyileştirilen kütüphane sayısı Performans Göstergesi 7.4.2: Bina yapımı tamamlanan kütüphane sayısı

Kaynak: (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019, ss. 69-102).

Araştırmanın Amacı, Hipotezi ve Araştırma Soruları

Son yıllarda gerçekleşen teknolojik, ekonomik ve toplumsal gelişmeler bilginin üretim ve tüketim döngüsünün önemini ortaya koymuştur. Yaşanan gelişmeler toplumların yapısını etkilemiş ve yeni bir toplumsal aşamayı ortaya çıkarmıştır. Bilgi toplumu adı verilen bu toplumsal aşamaya geçiş yapabilmenin koşullarından biri de halk kütüphanelerini bilgi toplumunun gereklerini karşılayabilecek bir işlevselliğe dönüştürmektir. Ancak Türkiye’de halk kütüphanelerinin gerek bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde yeni işlevler üstlenmede, gerekse halkın bilgi gereksinimlerini karşılamada yetersiz kaldığı, gerçekleştirilen çeşitli bilimsel çalışmalarla (Alpay Aslan, 2009; Altay ve Todorova, 2016; Atılğan, 2004; Karadeniz, 2016; Karadeniz ve Yılmaz, 2016; Keseroğlu, 1989; 2004; 2016; Kütüphan-e Türkiye, 2014; Polat, Akkaya ve Binici, 2015;

Soysal, 1997; Toplu, 1999; Yılmaz, 1997; Yılmaz, 2005; Yılmaz, 2010; Yılmaz ve Akman, 2005; Yılmaz ve Dalkıran, 2012) ortaya konulmuştur. Dolayısıyla halk kütüphanelerinin Türkiye'nin kültürel, sosyal, sanatsal ve ekonomik olarak gelişimine daha fazla katkı sağlaması ve bu katkının sürdürülebilir kılınması için ulusal çapta stratejik bakış açılarına ve yaklaşımlara gereksinim vardır.

Bu araştırmanın amacı; "Türkiye'nin koşullarını dikkate alan, bilgi toplumunun parametrelerine uygun amaç ve hedefler doğrultusunda geliştirilen, uluslararası strateji ve ilkelerden yararlanılarak oluşturulan ve eylem planları ile desteklenen bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi geliştirme sürecine ilişkin bir model oluşturabilmektir." Çalışmanın araştırma sorusu da şu şekilde belirlenmiştir: "Türkiye'de ulusal halk kütüphanesi stratejisi nasıl bir yaklaşımla hazırlanmalıdır?" Bu araştırma sorusuna bağlı olarak, araştırmanın hipotezi, 'Türkiye'de ulusal bir halk kütüphanesi stratejisi bilgi toplumu parametrelerini, uluslararası yaklaşım ve uygulamaları ve Türkiye'nin koşullarını dikkate alarak hazırlanmalıdır." biçiminde oluşturulmuştur.

Yöntem

Çalışma nitel bir araştırma olup, betimleme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırmalar ilişkilerin, etkinliklerin, durumların ya da materyallerin niteliğinin incelendiği çalışmalardır (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2012, s. 426). Verilerin elde edilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Nitel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenilirlik ifadelerinin yerini nitel araştırmalarda inanılabilirlik, sonuçların doğruluğu ve araştırmacının yetkinliği gibi ifadeler yer almaktadır (Krefting, 1991, s.2 15). Nitel araştırmaların inandırıcılığı için kullanılan yöntemleri Başkale (2016, s. 24) iç geçerlilik, dış geçerlilik, güvenilirlik ve objektiflik olarak derlemiştir. Başkale'ye göre (2016, s. 25) nitel bir çalışmada inanılabilirliği sağlamanın en iyi yolu uzun süreli etkileşimdir. Veri toplamak için yeterli zamanın ayrılması araştırmacının çalışma yapılan grubun kültürünü, dilini ya da görüşlerini anlaması için derinlemesine anlayış geliştirmesini sağlamaktadır. Ayrıca karşılıklı güvene dayalı ve dostça bir ilişkinin kurulmasını, doğru ve eksiksiz yanıtlar alınmasını sağlamaktadır. Başkale (2016, s.27) nitel araştırmalar için gerekli minimum örneklem büyüklüklerinin kullanılacak yöntemlere göre farklılık göstermekle beraber derinlemesine görüşmeler için yaklaşık 30 kişi olarak belirtmektedir. Bu doğrultuda araştırma için paydaş kurumlardan (Tablo 2) halk kütüphanesi yöneticileri, kütüphaneciler, akademisyenler, sivil toplum kuruluşu temsilcileri, yayıncılar, üst düzey kamu yöneticileri olmak üzere 35 uzman (paydaş) belirlenmiştir. Araştırmada doğru örneklem büyüklüğü kullanılması ve araştırma süreçlerine yeterli zaman ayrılması, araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik ölçütlerini karşıladığının bir göstergesidir. .

Çalışma Grubu

Öncelikle halk kütüphaneleriyle ilişkili olup, bir ulusal halk kütüphanesi stratejisinin hazırlık aşamasında katkı sunabilecek kurumlar, “kamu kurumları”, “kütüphane ve arşiv türleri”, “üniversiteler”, “STK’lar” ve “diğer sektör” olarak kategorileştirilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı halk kütüphaneleri ile ilişkili üst düzey kamu kurumları olarak kabul edilmişlerdir. Cumhurbaşkanlığı’ndan, kamu kurumlarının ödeneklerini planlayan kurum olarak Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Türkiye’deki bilgi toplumu çalışmalarını koordine eden birim olarak da Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı araştırmaya dâhil edilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı halk kütüphanelerinin bağlı olduğu kurumdur. Bu nedenle öncelikle Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü’nde (KYGM) stratejik plan çalışmalarını yürüten birimler paydaş kurum olarak belirlenmiştir. Bakanlık çapında stratejik çalışmalardan sorumlu birim olduğu için Strateji Geliştirme Başkanlığı, telif hakları konusunun gelecekte kütüphaneler ile daha çok ilişkili bir mesele olacağı düşüncesiyle Telif Hakları Genel Müdürlüğü ve Bakanlığın taşra teşkilatını temsilen de İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, paydaş grubuna dâhil edilmiştir. Halk kütüphaneleri eğitim işlevi açısından Millî Eğitim Bakanlığı ile yakın ilişki içerisinde. Dolayısıyla MEB Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü Müze ve Kütüphaneler Koordinatörlüğü araştırmaya dâhil edilmiştir. Kamu personel rejimi konusunda en önemli yetkili organ olan Devlet Personel Başkanlığı’nın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlanması ve ayrıca halk kütüphanelerinin toplumsal işlevi nedenleriyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı da listeye alınmıştır. Halk kütüphaneleri ile ilişkili bir strateji hazırlığında görüş alınması gereken en önemli birimler doğrudan uygulamanın içerisinde yer alan kütüphanelerdir. Bu nedenle farklı kütüphane örnekleri araştırmaya dâhil edilmişlerdir. İl halk, ilçe halk, edebiyat müze, çocuk, okul, belediye, özel kurum kütüphanelerinden ve Millî Kütüphane paydaş grubunda yer almıştır.

Tablo 2. Paydaşların Belirlendiği Kurumlar

Kurum Türü	Birim Adı	Belirlenen Görüşmeci	
Kamu Kurumları	Bütçe Genel Müdürlüğü Eğitim, Kültür ve Spor Hizmetleri Daire Başkanlığı	1	
	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı	Sektörler ve Kamu Yatırımları Genel Müdürlüğü Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığı	1
		Sektörler ve Kamu Yatırımları Genel Müdürlüğü Bilgi Toplumu Daire Başkanlığı	1
		KYGM Stratejik Yönetim Daire Başkanlığı	1
		KYGM Stratejik Planlama ve Kurumsal Performans Şube Müdürlüğü	1
	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Strateji Geliştirme Başkanlığı	1
		İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü	1
		Telif Hakları Genel Müdürlüğü	1
	Milli Eğitim Bakanlığı	Müze ve Kütüphaneler Koordinatörlüğü	1
	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	Devlet Personel Başkanlığı	1
Kütüphane ve Arşiv Türleri	Milli Kütüphane	Ankara Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü	1
		Kütüphane Hizmetleri Daire Başkanlığı	1
		Ankara Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	1
		Bartın Ulus İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	1
	Halk Kütüphaneleri	OR-AN Sevgi Yılı Halk Kütüphanesi Müdürlüğü	1
		Ankara Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi	1
		Mehmet Akif Ersoy Edebiyat Müze Kütüphanesi	1
	Okul Kütüphanesi	Özel Bilkent İlkokulu Kütüphanesi	1
	Belediye Kütüphanesi	Nilüfer Belediyesi Akkılıç Kütüphanesi Müdürlüğü	1
	Kurum kütüphanesi	Goethe Institut İstanbul Kütüphane ve Bilgi Hizmetleri	1
Arşivler	Anadolu Ajansı Arşiv Müdürlüğü	1	
	Koç Üniversitesi Vehbi Koç Ankara Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	1	

Tablo 2. devam

		Türk Kütüphaneciler Derneği	1
		Okul Kütüphanecileri Derneği	1
STK'lar		Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği	1
		Avrasya Kütüphaneciler Birliği Derneği	1
		Ankara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü	2
		Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü	2
	BBY Bölümleri	Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü	1
Üniversiteler		Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü	1
	Sosyoloji Bölümü	Ankara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü	1
	Okul Öncesi Bölümü	Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı	1
Ticari Sektör	Yayınevi	Palme Kitabevi	1
Toplam			35

Cumhurbaşkanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı halk kütüphaneleri ile ilişkili üst düzey kamu kurumları olarak kabul edilmişlerdir. Cumhurbaşkanlığı'ndan, kamu kurumlarının ödeneklerini planlayan kurum olarak Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile Türkiye'deki bilgi toplumu çalışmalarını koordine eden birim olarak da Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı araştırmaya dâhil edilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı halk kütüphanelerinin bağlı olduğu kurumdur. Bu nedenle öncelikle Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü'nde (KYGM) stratejik plan çalışmalarını yürüten birimler paydaş kurum olarak belirlenmiştir. Bakanlık çapında stratejik çalışmalardan sorumlu birim olduğu için Strateji Geliştirme Başkanlığı, telif hakları konusunun gelecekte kütüphaneler ile daha çok ilişkili bir mesele olacağı düşüncesiyle Telif Hakları Genel Müdürlüğü ve Bakanlığın taşra teşkilatını temsilen de İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, paydaş grubuna dâhil edilmiştir. Halk kütüphaneleri eğitim işlevi açısından Millî Eğitim Bakanlığı ile yakın ilişki içerisinde. Dolayısıyla MEB Destek Hizmetler Genel Müdürlüğü Müze ve Kütüphaneler Koordinatörlüğü araştırmaya dâhil edilmiştir. Kamu personel rejimi konusunda en önemli yetkili organ olan Devlet Personel Başkanlığı'nın Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlanması ve ayrıca halk kütüphanelerinin toplumsal işlevi nedenleriyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı da listeye alınmıştır. Halk kütüphaneleri ile ilişkili bir strateji hazırlığında görüş alınması gereken en önemli birimler doğrudan uygulamanın içerisinde yer alan kütüphanelerdir. Bu nedenle farklı kütüphane örnekleri

araştırmaya dâhil edilmişlerdir. İl halk, ilçe halk, edebiyat müze, çocuk, okul, belediye, özel kurum kütüphanelerinden ve Millî Kütüphane paydaş grubunda yer almıştır.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kütüphanecilik alanındaki mesleki sivil toplum kuruluşlarının girişimleri çok önemlidir. Bu nedenle Türk Kütüphaneciler Derneği, Okul Kütüphanecileri Derneği, Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği ve Avrasya Kütüphaneciler Birliği Derneği araştırmaya dâhil edilmiştir.

Ulusal halk kütüphanesi stratejisinin akademik destek olmadan hazırlanması mümkün gözükmemektedir. Bu doğrultuda Ankara, Hacettepe, Kastamonu, Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri paydaş kurum olarak belirlenmiştir. Ayrıca halk kütüphanelerinin toplumsal bir kurum olması, boş zamanları değerlendirme, üçüncü mekân işlevi gibi konuların sosyolojinin alanına girmesi nedeniyle Ankara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü; hem okuma kültürünün küçük yaşlarda kazanılması gereken bir alışkanlık olması hem de çocuk kütüphanelerinin kullanıcı grubuyla ilişkisi nedeniyle Hacettepe Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı paydaş kurum olarak belirlenmiştir. Halk kütüphanelerinin dermelerine kaynak sağlayan bir yayınevi ve dağıtım firması da paydaş olarak belirlenmiştir.

Veri Toplama

Görüşme soruları bir ulusal halk kütüphanesi stratejisinin hazırlık sürecinde gereksinim duyulacak verileri elde edebilecek kapsamda hazırlanmıştır (EK-1). Görüşmeciler araştırmacının çerçevesi hakkında önceden bilgilendirilmiş ve ses kaydı alınacağına ilişkin onayları alınmıştır. Yüz yüze gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme kapsamında görüşmeciler 13 soruyu yanıtlamışlardır. Yanıtlar sesli olarak kaydedilmiştir. Görüşmeler Eylül-Aralık 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme süreleri farklılıklar göstermiş olup, her bir görüşmenin süresi 45 ile 75 dakika arasında değişmiştir.

Verilerin Analizi

Nitel araştırmacıların, verilerini analiz etmek için en sık kullandıkları teknik kodlamadır. Kodlar, veri yığınlarına anlam atamak için kullanılan etiketlerdir. Bir cümleyi veya paragrafı kodlarken, araştırmacı cümlenin veya paragrafın ortaya koyduğu ana fikri yakalamaya çalışır (Fraenkel ve diğerleri, 2012, s. 436). Bu çalışmada elde edilen görüşler kategoriler temelinde değerlendirilmiştir. Bir başka deyişle görüşlerde yoğunlaşılan noktalar kodlanarak tablollaştırılmıştır.

Gerçekleştirilen görüşmeler öncelikle kayıt altına alınmıştır. Sonrasında deşifre edilerek Microsoft Word ortamına aktarılmıştır. Böylece 167 sayfalık (49.607 kelime) veri elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları o konuda oldukça geniş yanıtlar verilmesine olanak sağlayacak yapıda olduğundan, diğer bir deyişle esnek yanıtlara olanak tanıdığından, kimi paydaş tek cümle ile doğrudan yanıt vermeyi tercih

ederken kimi paydaş ayrıntılı biçimde ve genelde başka konulara da değinerek yanıt vermiştir. Araştırmanın nesnelliği gözetildiğinden tüm görüşler değerlendirilmiştir. Tablolar oluşturulurken görüşmecilerin görüş bildirdikleri ana konular belirlenmiştir. Böylece ifade edilen görüşlerin anlamlı bir biçimde yorumlanabilmesi amacıyla hangi yoğunlukta (sıklıklara göre) benzer görüşler sergilendiği ortaya çıkarılmıştır. Tablo açıklamalarında o soruda en yoğun olarak öne çıkan konulara öncelik verilmiştir. Eğer soru ile ilgili tek tek farklı görüşler ortaya konmuşsa onlar da ayrıca belirtilmiştir. Böylece hem Türkiye’de halk kütüphanesi hizmetlerinin mevcut durumunu yorumlayabilecek veriler elde edilmiş hem de geleceğe yönelik öneriler derlenmiştir.

Bulgular ve Değerlendirme

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerde elde edilen bulguların değerlendirildiği bu bölümde bulgular ortak başlıklar altında sunulmuştur.

Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisinin Gerekliliği

Öncelikle araştırma problemi, hipotez ve araştırmada kullanılacak olan yaklaşımlara ilişkin genel görüşler öğrenilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, paydaşların çoğunluğu (n=31) halk kütüphanesi kurumunun gelecekte de varlığını sürdüreceğini belirtmiştir. Paydaşların yarıya yakını (n=19) yaşanan hızlı değişimlerin halk kütüphanelerine olumlu bir etkisi olacağını tahmin ederken, üçte birlik bir kısmı ise (n=12) halk kütüphanelerinin bu gelişmelerden olumsuz etkileneceğini ifade etmiştir. Paydaşların hemen hemen tümü ise (n=34) halk kütüphanelerinin değişime ayak uydurması için tedbir alınması gerektiği konusunda hemfikirdir.

Halk kütüphanelerinin geleneksel işlevlerini yerine getiremediğini söyleyen paydaş sayısı (n=16), işlevlerini yerine getirdiğini düşünenlerden (n=9) daha çoktur. Önemli bir kısım paydaş ise (n=10) bu konuda fikrinin olmadığını belirtmiştir. Paydaşların hemen hemen hepsi (n=34) halk kütüphanelerinin geleceğine ilişkin projeksiyonların ancak bilgi toplumunun paradigma ve parametrelerinin en iyi biçimde ortaya konulması ile mümkün olabileceğini söylemiştir. Yine paydaşların hemen hemen hepsi (n=34) Türkiye için bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi ortaya koyabilmek için Türkiye’de eğitim, kültür, bilim politikalarının halk kütüphaneleri ile ilişkisinin de mutlaka incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Paydaşların hemen hemen hepsi (n=33) Türkiye’deki halk kütüphaneleri, bilgi toplumu bağlamındaki işlevlerini yerine getirme sürecinde kendisine dayanak oluşturacak ulusal strateji, politika ve sistemden yoksundur, görüşünü savunmaktadır.

Görüşmeye katılan paydaşlara “Sizce Türkiye’de halk kütüphaneleri konusunda ulusal çapta bir strateji oluşturmaya gerek var mıdır?” diye sorulmuştur. 35 paydaşın 29’u, Türkiye’de halk kütüphaneleri konusunda ulusal çapta bir strateji oluşturmaya gerek olduğunu belirtmiş, 6’sı ise bu konuda görüş belirtmemiştir. Ayrıca strateji belgesinin gerekliliği konusunda 25 farklı görüşte 31 tekil bildirim alınmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisine İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)	Kategoriler	Kategori sıklığı (k)
Planlı yönetim önemlidir	p3, p19, p21,p23	4		
Yaşanan sıkıntıların nedeni strateji olmamasıdır	p1, p23	2		
Yöneticilerin sık değişmesi nedeniyle yaşanan olumsuzlukları azaltır	p2,p23	2		
Yöneticilerin meslek dışından atanması nedeniyle yaşanan olumsuzlukları azaltır	p2	1		
Personel planlaması sağlayabilir	p2	1		
Hizmetlerin planlanmasını sağlayabilir	p2	1		
Kaynakların verimli kullanımını sağlar	p3	1	Gerekçe	19
Dezavantajlı gruplara fırsat eşitliği sağlar	p4	1		
Kütüphane yasası çıkarılmalıdır	p26	1		
Birbirinden kopuk olan kütüphanelerin bir araya gelmesini sağlar	p32	1		
Farklı kullanıcı grupları olması stratejiyi gerekli kılar	p33	1		
Kütüphane kurumunun önemini ortaya koyar	p34	1		
Kütüphane kurumuna ilişkin farkındalık sağlar	p34	1		
Kütüphaneler mevcut politika belgelerinde yüzeysel ele alınmıştır	p35	1		
Paydaşlar bir araya gelmelidir	p6, p26	2		
Milli kütüphanenin rolü ve sorumluluğu vardır	p26	1		
Kısa, orta ve uzun vadeli hedefleri içermelidir.	p15	1		
Gereksinim analizi yapılmalıdır	p24	1		
Kütüphaneler 3. mekân olarak düşünülmalıdır	p24	1		
Eşya kütüphanesi olabilir	p24	1	Öneriler	11
Kütüphaneye gelmeyenlerin neden gelmediklerini bulmak gerekir.	p24	1		
Kütüphaneler okuma kültürü bağlamında ele alınmalıdır.	p27	1		
Şehirde kütüphane ağı oluşturulmalıdır	p27	1		
Strateji, yöntem öğreten kılavuz belge olmalıdır	p24	1		
Yatırım ödeneklerinde artış vardır	p27	1	Mevcut durum	1
Toplam		31		31

Paydaşlar tarafından strateji belgesi hazırlanmasına ilişkin yoğun olarak ileri sürülen gerekçelerden (k=19) biri halk kütüphanelerinin planlı bir biçimde yönetilebilmesinin sağlanmasıdır (n=4). Halk kütüphanesi alanındaki mevcut sıkıntıların böyle bir stratejik planın olmamasından kaynaklandığı (n=2), sık sık değişen (n=2) ya da meslek dışından atanabilen (n=1) üst yöneticilerin süreçler ve hedefler konusunda ipuçları sağlayan nitelikli belgelere gereksinim duyabilecekleri vurgulanmıştır.

Gereğe konusunda tek tek farklı görüşler de ortaya konmuştur. Stratejik plan ile halk kütüphaneleri alanında ülke çapında bir personel planlaması yapılabileceği belirtilmiştir. Kütüphanelerin halkın bilgi gereksinimlerini karşılayabilmesi için sahip olduğu kaynakların ancak stratejik planlar aracılığı ile verimli kullanılabilceği ve hizmetlerin de yine ancak stratejik planlar aracılığı ile geliştirilebileceği ileri sürülmüştür. Toplumun tüm kesimlerine hitap eden halk kütüphanelerinin dezavantajlı gruplar dâhil olmak üzere çok çeşitli kullanıcı grupları olduğu, bu nedenle planlamanın son derece önemli olduğu belirtilmiştir. Kütüphanelerin birbirleri ile eşzamanlı olarak belirli bir standart içerisinde gelişebilmelerinin ve hizmetlerini geliştirmelerinin yine stratejiler ile mümkün olabileceği ileri sürülmüştür. Halk kütüphanesi kanununun olmayışı ve mevcut politika ve stratejilerin halk kütüphanelerini kapsamaması nedeniyle böyle bir stratejik plana ihtiyaç olduğu vurgulanmıştır. Ulusal halk kütüphanesi stratejisinin Türkiye'deki halk kütüphanelerinin önemini ortaya koyacağı ve kamu kesimi üzerinde de bir farkındalık yaratacağı ifade edilmiştir.

Halk kütüphanesi alanındaki uzman kişi ve kurumlardan oluşan bir paydaş grubu oluşturulması (n=2), halk kütüphanesi meselesinin okuma kültürü bağlamında ele alınması, kütüphanelerin üçüncü mekân olarak düşünülmesi, çalışmalara mutlaka gereksinim analizi ile başlanması, kütüphaneye gelmeyenlerin, gelmeme nedenlerinin araştırılması, stratejinin yöntem öğretici kılavuz belge niteliğinde hazırlanması gibi öneriler de ifade edilmiştir.

Gelecekte Halk Kütüphanelerinin Çerçevesini Oluşturacak Stratejik Kavramlar

Araştırma kapsamındaki paydaşlara "Gelecekte halk kütüphanelerinin çerçevesini oluşturacak temel anahtar kavramlar ve gelişmeler neler olabilir?" diye sorulmuştur. 29 farklı görüşte, 73 tekil bildirim alınmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Gelecekte Halk Kütüphanelerinin Çerçevesini Oluşturacak Stratejik Kavramlara İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
E-hizmet ve e-kaynaklar	p1, p2, p3, p5, p6, p7, p8, p9, p10, p11, p14, p17, p22, p25	14
İnternet ve teknoloji	p4, p5, p6, p7, p9, p12, p14, p15, p17, p26, p33	11
Sosyalleşme	p10, p11, p19, p20, p22, p24, p25, p34	8
Üçüncü mekân	p7, p9, p15, p34	4
Yaşamboyu eğitim	p6, p15, p33, p35	4
Bilgi okuryazarlığı	p8, p19, p33	3
Okuma kültürü	p2, p8, p9	3
Cazibe merkezlerine dönüşme	p20, p22	2
Hizmet çeşitliliği sağlama	p1, p23	2
Kültür ve sanat merkezlerine dönüşme	p15, p20	2
Ücretsiz erişim	p3, p6	2
Boş zamanları değerlendirme	p18	1
Telif hakları	p17	1
Çocukların dönüşümlü düşünme alışkanlığı	p8	1
Yaratıcılık	p8	1
Sürdürülebilir kalkınma	p24	1
Toplumsal barış	p24	1
Demokratik ve çok kültürlü yapı	p26	1
Çok dillilik	p26	1
Değişim ve dönüşüm	p16	1
Doğru bilgi	p25	1
Eğitim merkezlerine dönüşme	p20	1
Öğrenme merkezlerine dönüşme	p20	1
Engelli kullanıcılar	p11	1
Erişim	p16	1
Güvenli ortam sağlamak	p11	1
Kolay erişilebilir konum	p11	1
Kullanıcılara odaklanmak	p26	1
Kültürel etkinlikler	p11	1
Toplam		73

Paydaşlara göre, gelecekte e-hizmetler, e-kaynaklar, e-kitaplar ile kendini gösteren ve e-kütüphaneler ile bilgi kaynaklarına ve hizmetlere 7/24 erişim sağlayan bir duvarsız kütüphane anlayışı yaygınlaşacaktır. Sayısallaştırma çalışmaları ve sayısal dönüşüm süreçleri halk kütüphaneleri için stratejik kavramlar olacaktır (n=14). Dolayısıyla halk kütüphanelerini en çok Internet ve teknolojik gelişmelerin etkileyeceğini ifade etmişlerdir (n=11). Ancak bunca teknolojik gelişmeye rağmen önemli bir oranda paydaş, halk kütüphaneleri için sosyalleşme kavramının öne çıkacağına inanmaktadır (n=8). Halk kütüphanelerini gelecekte üçüncü mekân olarak adlandırılan yeni bir toplanma, karşılaşma, sosyalleşme alanı (n=4) ve cazibe merkezi (n=2) olarak gören paydaşlar bulunmaktadır. Ayrıca kütüphanelerin bir kültür ve sanat merkezine dönüşeceği düşünülmektedir (n=2). Halk kütüphanelerinin bilgi kaynaklarının ücretsiz sağlamak (n=2) ve yaşamboyu eğitimi desteklemek (n=4) gibi geleneksel işlevlerinin devam edeceği belirtilmiştir. Okuma kültürü ve alışkanlığının (n=3) yanında bilgi okuryazarlığını geliştirme de (n=3) öne çıkan stratejik kavramlardandır. Dolayısıyla hizmet çeşitliliğinin gelecekte de öne çıkacağı düşünülmektedir (n=2). Ancak kütüphaneleri planlı bir biçimde yönetmek ya da halk kütüphaneleri konusunda üst politika belgeleri üretmek gibi konular gelecekte halk kütüphanelerinin hizmet çerçevesini oluşturacak temel kavram ve gelişmelerden sayılmamıştır.

GZFT Analizi

Organizasyonların mevcut durumlarını analiz etmek için organizasyonun güçlü ve zayıf yönlerinin, sahip olduğu fırsatlar ile karşı karşıya olduğu tehditlerin analizi yapılır. Buna Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler- GZFT Analizi denilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2018, s.12). Literatürde SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) Analizi olarak bilinen bu yöntem ile organizasyonların iç ve dış durum değerlendirmesi yapılmaktadır. Bu çalışmada halk kütüphanelerine ilişkin SWOT analizi gerçekleştirilmiştir. Paydaşlara "Halk kütüphanelerin mevcut güçlü ve zayıf yönleri ile gelecekteki fırsat ve tehditler neler olabilir? diye sorulmuştur. Halk kütüphanelerinin güçlü yönlerine ilişkin 22 farklı görüşte, 50 tekil bildirim alınmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Güçlü Yönlere İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
Yaygınlık	p5, p7, p8, p9, p16, p32	6
Koleksiyon	p3, p8, p10, p22, p25	5
Bilgiyi barındıran birim	p1, p21, p34, p35	4
Kamu kurumu olması	p7, p11, p22, p23	4
Ücretsiz	p9, p19, p20, p23	4
Güvenilir kurum	p2, p11, p25	3
Bir kütüphane ağı olması	p24, p33, p34	3
Herkesine açık	p9, p20	2
Kurumsal geçmişi	p14, p34	2
Kültürel etkinlikler	p3, p8	2
Personel	p5, p9	2
Tecrübe	p5, p35	2
Yeni teknolojilere uyum sağlama	p7, p11	2
Artan farkındalık	p26	1
BBY bölümleri	p22	1
STK'ların ilgisi	p22	1
Belediyelerin desteği	p22	1
Bütçe	p5	1
İnsanların ihtiyaç duyduğu eğitimi verecek kurumlar	p20	1
Kurumsal imaj	p5	1
Kültür birimi	p34	1
Mevzuat	p26	1
Toplam		50

Halk kütüphanelerinin ülke çapında yaygın olması, en güçlü yön olarak vurgulanmıştır (n=6). Son yıllarda gerçekleştirilen satın almalar ile halk kütüphaneleri toplam koleksiyonunda nicel bir artış yaşandığı, bu nedenle koleksiyonun güçlü yönlerden biri olduğu belirtilmiştir (n=5). Bilginin önemli bir meta ve güç olarak değerlendirildiği çağımızda halk kütüphanelerinin bünyesinde bilgiyi barındıran bir kurum, kütüphaneciliğin de bilgi odaklı bir çalışma alanı olması yine güçlü yön olarak öne çıkmıştır (n=4). Halk kütüphanelerinin birer kamu kurumu olması en önemli güçlü yön olarak ifade edilmiştir (n=4). Kamu kurumu olması nedeniyle bina, personel ve bütçe gibi konularda kendisine destek sağlayabilmesi önemli bir avantaj olarak görülmektedir.

Örneğin yeterli kullanıcı olmayan kütüphanelerin bile yıllardır açık olduğu, karar vericilerin bu tür kütüphaneleri kapatmadıkları dolayısıyla devlet çatısı altında, devlet destekli olmasının halk kütüphaneleri için büyük bir avantaj olduğunun altı çizmiştir. Gerek kamu kurumu olduğu için gerekse varoluş felsefesi kâr amacına dayalı olmadığı için hizmetlerin ücretsiz sunulması bir diğer güçlü yön olarak öne çıkmıştır (n=4). Hem kamu hem de kültürel bir kurum olması nedeniyle ailelerin çocuklarını gönül rahatlığı ile kütüphaneye gönderebildikleri dolayısıyla toplum nezdinde güvenilir/güvenli kurum algısına sahip olmasının güçlü bir yön olduğu belirtilmektedir (n=3). Neredeyse her ilçede bulunan halk kütüphanelerinin, herkesin erişebileceği yaygın bir hizmet ağına sahip olmasının avantaj olduğu ifade edilmektedir (n=3). Mevcut bir kütüphane ağının var olmasının, bu ağ üzerinden insanlara ulaşmayı mümkün kıldığı, bunun da çok önemli bir avantaj olduğu ifade edilmiştir. Halk kütüphanelerinin toplumun her kesimine hizmet vermesini ve herkesin rahat ulaşabileceği ve kullanabileceği yerler olmasını güçlü yön olarak gören paydaşlar vardır (n=2). Halk kütüphanelerinin yeni bir kurum olmayıp köklü bir geçmişe ve dolayısıyla mesleki deneyime sahip olmasını güçlü yön olarak belirten paydaşlar bulunmaktadır (n=2). İki paydaş çalışan kütüphanecilerin sayısında geçmiş yıllara oranla yaşanan artış olmasını ve bununla beraber gittikçe gençleşen bir insan gücüne sahip olunmasını güçlü yön olarak belirtmiştir. Gittikçe niceliği ve niteliği artan kültürel etkinlikler (n=2) ile kütüphaneciliğin yeni teknolojilere açık ve uyumlu olması (n=2) yine az da olsa güçlü yön olarak görülmüştür.

Halk kütüphanelerinin zayıf yönlerine ilişkin 22 farklı görüşte, 79 tekil bildirim alınmıştır (Tablo 6). Yapılan değerlendirmelerde personel (n=14) bina (n=12) ve bütçe (n=10) konularının zayıf yön olarak ısrarla vurgulandığı görülmektedir. Her ne kadar bir önceki tabloda (Tablo 5) iki paydaş tarafından personel sayısının geçmiş yıllara göre yükselişe geçmesinin güçlü bir yön olarak nitelendirilebileceği belirtilse de hem yeterli sayıda personel olmadığı hem de mevcut personelin sahip olduğu niteliğin yetersiz kaldığı sıklıkla vurgulanmıştır. Kütüphaneciler dışında belirli alanlarda uzman personel gerektiği ancak istihdam konusunda belirsizlikler yaşandığı belirtilmiştir. Personel yönetiminde liyakata itibar edilmemesi zayıf yön olarak görülmektedir. Bir mesleğe hitap eden kurumun içinde meslekten insanların olmamasının o kurumun en zayıf yönü olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca kimi personelin dönüşüme direndiği aktarılmıştır. Bir kısım paydaş, halk kütüphanesi binalarını çağdaş hizmetler bağlamında yetersiz bulduklarını bu nedenle zayıf yön olarak değerlendirdiklerini ifade etmişlerdir. Mevcut halk kütüphanesi binalarının büyük çoğunluğunun kütüphane projesi olarak yapılmamış olması, iç mekânların yeterince konfor sunamaması, halk kütüphanelerinin kullanıcıya kendisini rahat hissedeceği ortamlar sağlamıyor olması zayıf yön olarak değerlendirilmiştir. Bütçe en zayıf yön olarak değerlendirilen bir diğer alandır. Bina, personel istihdamı, koleksiyon geliştirme, tanıtım gibi hemen hemen her etkinliğin bütçeye dayalı olması ancak halk kütüphanelerine yapılan ulusal yatırımın düşük olması nedeniyle, bütçe konusu zayıf yön olarak ifade edilmiştir.

Tablo 6. Zayıf Yönlerle İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
Personel	p3, p5, p7, p10, p11, p14, p15, p16, p20, p22, p25, p26, p32, p33	14
Bina	p3, p5, p7, p9, p10, p11, p15, p16, p18, p20, p25, p26	12
Bütçe	p3, p5, p7, p9, p11, p13, p15, p25, p26, p32	10
Olumsuz toplumsal nitelikler	p4, p5, p11, p15, p22, p23, p26, p35	8
İdari yapı	p13, p15, p18, p20, p21, p24	6
Toplumun kütüphaneye bakışı	p8, p15, p20, p23, p26	5
Karar vericilerin kütüphaneye bakışı	p21, p26, p35	3
Koleksiyon	p2, p11, p16,	3
Kütüphanecilerin mesleğe bakışı	p21, p24, p27	3
Bilgi toplumuna uygun hizmetler sunamamak	p20, p21	2
Eğitim sistemi	p21, p22	2
Gereksinimleri analiz etmemek	p24	1
Kaynakların görünürlüğü sağlayamama	p25	1
Kitap odaklı	p24	1
Kütüphanelerin siyaset ile ilişkilendirilmesi	p33	1
Okul kütüphanelerinin olmaması	p20	1
Potansiyelimizi ortaya çıkaramamak	p35	1
Standart olmaması	p20	1
Tanıtım	p1	1
Yerel yönetimlerin kütüphaneye bakışı	p10	1
Yerel yönetimlerle iş birliği	p10	1
Yönetişim eksikliği	p5	1
Toplam		79

Diğer yandan toplumda bilgiye karşı olumsuz bir tutum olması, okuma alışkanlığının, paylaşım ve kendini geliştirme kültürünün düşük olması, okur-yazar oranının istenilen seviyede olmaması olumsuz toplumsal niteliklerdir (n=8). Bu durum toplumun da kütüphanelere duyduğu gereksinimi azalttığı için zayıf yön olarak görülmektedir.

Paydaşlar tarafından zayıf yön olarak belirtilen bir diğer konu da idari yapı ve yönetimin yaklaşımıdır (n=6). Öncelikle halk kütüphanelerinin Türkiye idari yapısı içinde

halka hizmet sunmak için kanunla kurulması gereken zorunlu hizmet birimlerinden biri olmadığı belirtilmiştir. Diğer bir deyişle, halk kütüphaneleri yerel yönetimlerin talebi veya bağlı olduğu Bakanlığın isteği üzerine kurulan bir kurumdur. Bu yönetim yaklaşımı zayıf yöne işaret etmektedir. Halk kütüphanelerinin mevcut idari yapısının da karmaşık olduğu, merkez ile taşra teşkilatları arasında bir yetki karmaşasının yaşandığı belirtilmiştir. Ayrıca gerek toplumun (n=5) ve karar vericilerin (n=3) kütüphane kurumuna bakışı gerekse kütüphanecilerin mesleğe bakışı (n=3) zayıf yön olarak belirtilmiştir. Koleksiyonda yer alan bilgi kaynakları içerik anlamında zayıf yön olarak değerlendirilmiştir (n=3). Halk kütüphanelerinin halkın bilgi gereksinimlerini doğru analiz edemediği ve 21. yüzyıl insanının yaratılmasına katkı sağlayamadığı vurgulanmış, dolayısıyla bilgi toplumuna uygun hizmetler sunamamaları zayıf yön olarak ifade edilmiştir (n=2). Türk eğitim sisteminin kütüphane odaklı olmaması da zayıf yön olarak belirtilmiştir (n=2).

Halk kütüphaneleri için fırsat yaratacak olgu ve gelişmelere ilişkin 24 farklı görüşte, 36 tekil bildirim alınmıştır (Tablo 7). Buna göre öncelikle İnternet ve teknolojideki gelişmelerin halk kütüphanelerine fırsat sağladığı ifade edilmektedir (n=5). Teknolojiye oldukça yakın duran bir alan olan halk kütüphanelerinin teknolojiyi yönetebilecek, içeriği düzenleyip erişebilecek önemli bir fırsata sahip olduğu belirtilmiştir. Paydaşların görüşlerine göre gelişen teknoloji ile e-kitaplar hizmete sunulabilir ve mobil cihazlar ile kütüphane hesaplarının yönetimi sağlanabilir. Teknoloji ile bağlantılı en önemli kavram sayısallaşmadır. Dermelerin sayısal ortamlarla buluşturulmasının halk kütüphaneleri için yepyeni fırsatlar yaratacağı ifade edilmiştir.

İnsanların bilgi ile ilişkilerini geliştirecek her türlü eğitime çok fazla ihtiyaç duymaları nedeniyle eğitim programları sunmak halk kütüphaneleri için fırsat yaratacak bir diğer işlev olarak görülmektedir (n=4). Araştırma odaklı bir örgün eğitim sisteminin halk kütüphanelerine fırsatlar sunabileceği belirtilmiştir. Yine eğitim bağlamında, bilinçli insan, bilinçli vatandaş ve nitelikli insan yetiştirme olanağı sağlayan halk kütüphanelerinin bu etki nedeniyle toplumsal ayrışma, kutuplaşma, yanlış anlaşılma ve benzeri olumsuzlukların neden olduğu toplumsal infiallerin engellenmesi yönünde de işlevleri olabileceği vurgulanmıştır.

Halk kütüphanelerinin bilgi sektöründe yer alması başlı başına fırsat olarak görülmektedir (n=3). Doğru bilgiye ulaşmanın her geçen gün daha zor ve karmaşık hale gelmesiyle halk kütüphanelerinin doğru bilgiyi sağlaması az da olsa bir fırsat olarak görülmektedir (n=2). Bireylerin sosyalleşme gereksinimi de halk kütüphaneleri için yine fırsatlar sunmaktadır (n=2). Hizmetlerin ücretsiz verilmeye devam edilmesi ve özellikle 3D yazıcı gibi yüksek ücretli hizmetlerin kütüphanelerde ücretsiz sunulması yeni fırsatlar olarak değerlendirilmektedir (n=2).

Tablo 7. Fırsatlara İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
İnternet ve teknoloji	p1, p3, p10, p14, p21,	5
Eğitim gereksinimi	p2, p15, p19, p20,	4
Bilgi alanında faaliyet göstermek	p5, p34, p35	3
Doğru bilgi gereksinimi	p24, p25	2
Sosyalleşme gereksinimi	p11, p22	2
Ücretsiz hizmetler	p6, p23	2
Üçüncü mekân	p6	1
Bilgi toplumu	p35	1
Bir kanaldan birçok faydayı alabilme	p23	1
Cazibe merkezi olması	p6	1
Cumhurbaşkanlığına bağlanmak	p10	1
Diğer kurumlarla iş birliği	p19	1
Farkındalık artışı	p26	1
İyileştirilebilecek mevzuat yapısı	p26	1
Kolay erişilebilir konum	p23	1
Kültür birimi	p34	1
Kültür ve sanat merkezi	p15	1
Kültürel faaliyetler	p22	1
Nitelikli personel	p8	1
Okuma alışkanlığının artması	p9	1
Personelin mesleki etkinliklere daha fazla katılabilmesi	p3	1
Toplumsal dinamikler	p19	1
Yaşamın merkezinde yer alması	p6	1
Yaygınlık	p5	1
Toplam		36

Gelecekte halk kütüphanelerinin varlığına tehdit oluşturabilecek olgu ve gelişmelerle ilişkin 22 farklı görüşte, 41 tekil bildirim alınmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Tehditlere İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
İnternet ve teknoloji	p4, p5, p8, p9, 10, p11, p14, p21, p32	9
Çağa ayak uyduramamak	p6, p19, p20, p32	4
Bütçe	p6, p9, p11, p26	4
Personel	p3, p6, p11	3
Bina	p11, p19, p26	3
Bilgi okuryazarlığındaki yetersizlik	p10, p26	2
Kullanıcının kütüphaneye yaklaşımı	p25, p26	2
Anlık bilgi gereksiniminin karşılanamaması	p19	1
Bilgi toplumu	p35	1
Bilginin hızlı yayılımı	p10	1
Bilgiye ulaşma alternatiflerinin çoğalması	p2	1
Devlet mekanizmalarında desteğin zayıflığı	p26	1
Eğitim sistemi	p9	1
Enerji sıkıntısı	p8	1
Kütüphane kullanma alışkanlığı yönünde olumsuzluklar	p26	1
Kütüphaneleri güçlendirmek yerine buna alternatifler aranması	p34	1
Kütüphanelerin siyaset ile ilişkilendirilmesi	p33	1
Okul kütüphaneleri	p8	1
Ülke genelinde bilgi ve eleştirel okuryazarlık sorunu	p26	1
Üst yönetimdeki algı	p20	1
Toplumsal dinamikler	p19	1
Toplam		41

Halk kütüphanelerini en çok İnternet ve teknoloji ile ilişkili kavramların tehdit edeceği belirtilmiştir (n=9). Sayısal dönüşüm, e-kitaplar öne çıkan tehditlerdir. İnternetteki bilginin zamanla daha güvenli hale gelmesi yine güvenli bilgi sunan halk kütüphaneleri için tehdit olarak görülmüştür. Gerek İnternet üzerindeki bilgi kaynaklarına gerekse içeriğe uzaktan erişimin halk kütüphanelerine fiziksel olarak duyulan gereksinimi sonlandırabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca teknolojik araçların okuma alışkanlığını olumsuz etkilediği belirtilmektedir. Dolayısıyla bilgi toplumunun dinamikleri ile teknolojideki gelişmelere uyum sağlayamamak başlı başına bir tehdit unsuru olarak vurgulanmıştır (n=4). Halk kütüphanelerine yapılan ulusal yatırımın yetersiz kalması yine önemli bir tehdit unsuru olarak görülmektedir (n=4). Başta meslek eğitimi almış

kütüphaneciler olmak üzere halk kütüphanelerinde çalışanların sayıca yeterli seviyeye çıkarılmaması ve çalışanların niteliklerini yükseltecek girişimlere yeterince yer verilmemesi personel meselesini en önemli tehditlerden biri olarak öne çıkarmaktadır (n=3). Halk kütüphanelerinin dünya ile kıyaslandığında sayıca az olmasının kullanımı tehdit ettiği; hizmete uygun olmayan binalara, yetersiz ve konforsuz iç mekânlara sahip olmayı sürdürmesi durumunda kütüphanelerin cazibesini yitireceği belirtilmiştir (n=3). Sayısal çağın araç ve olanaklarını kullanma becerisi gelişemeyen bir kullanıcı profilinin eğitim eksikliği bir diğer deyişle bilgi okuryazarlığındaki yetersizlik önemli bir tehdit olarak algılanmaktadır (n=2). Ayrıca sadece İnternetin yeterli olduğunu düşünen bir kuşağın kütüphaneye olumsuz yaklaşımı ve kütüphanelerin varlığının gereksiz olduğu düşüncesinin yaygınlaşması da bir tehdit olarak ifade edilmiştir (n=2).

Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisinin Öncelikli Alanları

Paydaşlara "Stratejiye dâhil edilmesi gereken halk kütüphanelerine ilişkin öncelikli alanlar neler olmalıdır?" diye sorulmuştur. 23 farklı görüşte, 80 tekil bildirim alınmıştır (Tablo 9).

Ulusal halk kütüphanesi stratejisine dâhil edilmesi gereken en öncelikli üç alanın personel (n=15), bina (n=11) ve kullanıcı (n=8) konuları olduğu görülmektedir. Paydaşlar personel konusunun yıllardır çözülemeyen bir sorun olduğunu, ne kadar mükemmel kütüphane kurulsun da kütüphanecilere hem uygulama hem de yönetim aşamasında görev verilmediği sürece o kütüphanenin işlemediğini ifade etmişlerdir. Mevcut kütüphanecilerin niteliklerinde bir standart olmadığı belirtilmiştir. Çalışan kütüphanecilerin de motivasyonunu ve bilgi seviyesini artırmaya yönelik girişimlere öncelik verilmesi önerilmektedir. Ayrıca halk kütüphanesini işlevsel kılama adına personelin bilgi teknolojileri kullanacak ve halka kullanılabilecek nitelikte olması gerektiği vurgulanmıştır. Hizmet içi eğitimlere öncelik verilmesi önerilmiş, farklı alanlarda uzmanlaşmış personelin kütüphanelerde görev yapması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca üniversitelerin BBY bölümlerinde yan dal, çift ana dal seçeneklerinin yararlı olacağı söylenmiştir.

Doğrudan kütüphane binası olarak projelendirilmiş, şehrin merkezinde, ulaşımı kolay, devlet dairesi gibi gözükmeyen, sayısal unsurlara da yer verilmiş özel bir iç tasarıma sahip, cazibeli, ferah kütüphane binaları gerektiği ifade edilmektedir. Halk kütüphanelerinin üçüncü mekânlar olabilmesi için insanların çok rahat biçimde gelip, kendilerini konfor içinde hissettiği, bir şeyler içebilecekleri, sosyalleşebilecekleri ortamlar sunması gerektiği ifade edilmiştir.

Tablo 9. Öncelikli Alanlara İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
Personel	p1, p2, p3, p6, p7, p10, p11, p17, p19, p20, p22, p24, p25, p32, p35	15
Bina-iç mekân-donatım	p1, p6, p7, p10, p11, p13, p19, p20, p25, p32, p33	11
Kullanıcı grupları	p4, p13, p14, p15, p19, p20, p26, p29	8
Bütçe	p6, p7, p12, p20, p25	5
Koleksiyon	p1, p3, p11, p20, p22,	5
Tanıtım, pazarlama ve halkla ilişkiler	p3, p6, p11, p17, p33	5
Teknoloji	p1, p4, p32, p34, p35	5
Gereksinim analizi	p9, p14, p23, p25, p26	5
Hizmet çeşitliliği	p19, p23, p26	3
Kültürel etkinlikler	p3, p17, p29	3
Strateji geliştirme	p15, p21, p33	3
Üçüncü mekân	p24	1
Bilgi okuryazarlığı	p8	1
Bilgiye kolay erişim	p13	1
Farklı uzmanlık alanları	p24	1
İhtisaslaşma	p13	1
Kullanıcı memnuniyetinin artırılması	p33	1
Kurumlar arası iş birliği	p21	1
Kütüphanelerin sorunları	p26	1
Kütüphanelerin yaygınlaştırılması	p13	1
Meslekten yöneticiler	p9	1
Okuma alışkanlığı	p8	1
Sürdürülebilir kalkınmanın parçası olmak	p24	1
Toplam		80

Halk kütüphanelerinin, hizmet verdikleri halkın ihtiyaçlarına eğilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yararlanan insanlar olmadıktan sonra kütüphanelerin bir anlamının olmayacağı belirtilmiştir. Yaş grubu olarak sıfır grubundan itibaren hizmet sunulmaya başlanması ve 0-6 yaş grubuna öncelik tanınması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca Türkiye'deki okul kütüphanelerinin arzu edilen nitelikte olmaması nedeniyle halk kütüphanelerinin çocukların okuma alışkanlığı ve bilgi okuryazarlığı becerileri

kazanmalarına odaklanmaları da önerilmektedir. Halk kütüphaneleriyle barışık ve iç içe yaşayan bir nesil için kütüphanelerin hızla elektronik ortamda hizmet verir hale getirilmesi belirtilmiştir.

Vizyon ve Misyon

Paydaşlara “Halk kütüphanelerinin bilgi toplumu bağlamında yeni vizyonu ve misyonu ne olmalıdır?” diye sorulmuştur. Görüşleri alınan paydaşlardan 29 farklı görüşte, 38 tekil vizyon bildirimi ve 25 farklı görüşte, 46 tekil misyon bildirimi alınmıştır (Tablo 10; Tablo 11).

Tablo 10. Vizyona İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
Üçüncü mekân	p7, p9, p19, p22	4
Teknoloji	p6, p17, p19, p26	4
Herkes ve her yere hizmet götürme	p2, p10	2
Temel ve ilk başvuru noktası olma	p5, p25	2
Yaşamın ortasında yer alan	p32, p35	2
Açık erişim	p6	1
Bilgi okuryazarlığı konusunda lider kurum	p8	1
Bilgi paylaşımı	p6	1
Bilgi toplumunda öncü	p12	1
Çağın özelliklerini karşılayan kütüphane olmak	p33	1
Değişim ve dönüşüm	p16	1
Doğru bilgi	p9	1
Erişim	p16	1
Farkındalığı artmış bilgi okuryazarı olan insanlar yaratabilme	p20	1
Halk ile özdeş	p11	1
Her tür bilgi sağlama	p23	1
Hizmetlerde sınır olmayan	p23	1
İçerisinde kütüphaneci olan kütüphane	p14	1
Kaynak sıkıntısı olmayan kütüphaneler	p1	1
Kesintisiz bilgi erişim	p15	1
Kullanıcı odaklı	p26	1
Kütüphanecilik alanında marka	p12	1
Sosyal, ekonomik ve kültürel gelişime katkı sağlama	p3	1

Tablo 10. devam

Sosyalleşme	p26	1
Telif hakları sorunlarını çözmüş	p17	1
Uzaktan eğitimler	p6	1
Yaratıcı eğitimler	p6	1
Yaşayan kütüphane olma	p35	1
Yenilikçi yaklaşımları kullanan	p3	1
Toplam		38

Paydaşlar tarafından vizyon ifadesinin içeriğinde en çok üçüncü mekân (n=4) ve teknoloji (n=4) ile ilişkili kavramlar kullanılması önerilmektedir. Ayrıca toplumdaki herkese eşit biçimde hizmet sunmaya (n=2), bilgi gereksiniminin karşılanmasında temel ve ilk başvuru noktası olmaya (n=2) ve yaşamın merkezinde yer almaya odaklı (n=2) vizyon yaklaşımları da öne çıkmıştır.

Bilgi gereksinimlerini doğru ve güvenilir bilgi ile karşılamak en çok vurgulanan misyon olarak öne çıkmıştır (n=7). Yine halk kütüphanelerinin temel misyonunun gelişmiş birey ve dolayısıyla gelişmiş bir toplum tasarımı olması gerektiğine ilişkin ifadelerde yoğunluk gözlemlenmektedir (n=6). Kütüphanelerin misyonunun bilgi ihtiyaçlarını karşılamak olarak ele alan geleneksel yaklaşımlar da vardır (n=5). Bireye okuma alışkanlığını kazandırmak ve toplumda okuma kültürünü yükseltmek misyon olarak görülmektedir (n=3). Yine paydaşlar teknolojinin bunca geliştiği bir ortamda sosyalleşmenin öneminin arttığını, kütüphanelerin bu amaçla bir misyon yüklenmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir (n=3). Bu bağlamda kültürel etkinlik gerçekleştirmek de diğer önemli bir misyon ifadesi olarak ortaya çıkmıştır (n=2). H herkese hizmet sunmak misyon olarak görülmektedir (n=2). Toplumsal barış (n=1), entegrasyon (n=1) ile sosyo-ekonomik refaha katkı (n=1) bağlamındaki misyon yaklaşımlarına daha az yer verilmiştir. Boş zamanları değerlendirmek, kaynak paylaşımı, uzaktan erişim, kütüphane kültürü ve kullanımını artırmak ve özellikle bilgi okuryazarlığı odaklı misyon ifadelerinin bir kez dile getirilmiş olması şaşırtıcı bulunmuştur.

Tablo 11. Misyona İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
Doğru ve güvenli bilgi	p8, p9, p11, p14, p20, p21, p22	7
Gelişmiş birey ve toplum	p4, p5, p7, p12, p20, p21,	6
Bilgi ihtiyaçlarını karşılamak	p20, p23, p25, p32, p35	5
Okuma alışkanlığı	p2, p4, p8	3
Sosyalleşme	p9, p21, p24	3
Herkese hizmet	p3, p19	2
Kültürel etkinlikler	p13, p21	2
Üçüncü mekân	p9	1
Bilgi ile ilgili bütün araçların kütüphanede barındırılması	p33	1
Boş zamanları değerlendirmek	p9	1
e-devlet uygulamaları	p32	1
Eğlence	p9	1
Entegrasyon	p24	1
Güvenli ortamlar sunmak	p11	1
İşbirliği veya kaynak paylaşımı	p23	1
Kullanıcıya dokunmak	p32	1
Kültürel değerleri korumak	p4	1
Halka kültürel hizmet sunmak	p10	1
Kütüphane hizmetlerini yaygınlaştırmak,	p13	1
Kütüphane kültürü ve kullanımını artırmak	p1	1
Kütüphanelerin gerekliliğine ilişkin farkındalık yaratmak	p20	1
Sosyo-kültürel ve ekonomik katkı	p13	1
Toplumsal barışa katkı	p24	1
Toplumun bilgiye erişimini kolaylaştırmak	p13	1
Uzaktan erişim	p14	1
Toplam		46

Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisinin Ana Hedefleri

Paydaşlara bir ulusal halk kütüphanesi stratejinin ana hedeflerinin neler olması ve hangi alanlarda yenilik ve iyileştirmelerin stratejiye öncelikli olarak dâhil edilmesi gerektiği sorulmuştur. 23 farklı görüşte, 60 tekil bildirim alınmıştır (Tablo 12).

Bir ulusal halk kütüphanesi stratejisinin en temel hedefleri kullanıcı sayısını (n=6); kütüphane kaynaklarını ve kütüphane kullanım oranlarını artırmak (n=6); tanıtım, pazarlama ve halkla ilişkiler (n=5) olarak ifade edilmiştir. Toplumun gerçekten kütüphaneyi etkin bir şekilde kullanıyor olmasının arzu edildiği oysa diğer ülkelerle kıyaslandığında Türkiye’de kütüphane kullanım istatistiklerinin oldukça düşük kaldığı, bu nedenle strateji ile kütüphanelere daha çok okuyucu çekmenin amaçlanması gerektiği belirtilmiştir. Kütüphane kullanımı ile kullanıcı kavramlarının birbirinden bağımsız olmadığı anlaşılmaktadır. Tanıtım, pazarlama ve halkla ilişkiler ise bu bağlamda kullanımı artıracak bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Halkla ilişkiler, pazarlama ve tanıtım uygulamaları ile kullanıcılarla iyi ilişkiler geliştirmek, kullanıcıyı hizmetlerden haberdar etmek, vatandaşın ilgisini kütüphaneye çekmek, toplumda kütüphanelere karşı bir farkındalık oluşturmak gibi konuların da stratejiye dâhil edilmesi önerilmektedir.

Ayrıca kütüphanelerin, üçüncü mekânlar olarak yaşamın merkezinde yer alan, buluşma, toplanma ve karşılama alanlarına dönüşümlerinin de stratejiye dâhil edilmesi önerilmektedir (n=4). Kullanıcı gereksinimlerinin analiz edilmesi ve kullanıcılara odaklanmak bir diğer ana hedef olarak belirtilmiştir (n=4). Okuma kültürü oluşturmak, artırmak ve yaygınlaştırmak bir ulusal halk kütüphanesi stratejisinin diğer önemli hedefidir (n=4). Kültürel alandaki çoraklığı yeşertmek, yaratıcı okurun yetişmesine olanak sağlamak okuma kültürü ile mümkün olabilecektir. Dolayısıyla okuma kültürü gelişmiş bir toplum kütüphane hizmetine gereksinim duyacaktır. Bu nedenle halk kütüphanelerinin okuma kültürünü arttırmak için teşvik edici bir role sahip olması gerektiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda yine stratejinin en önemli hedefinin gelişmiş birey ve dolayısıyla gelişmiş toplum olabilmektir (n=4). Personelin nicelik ve niteliğinin yükseltilmesi (n=4), şeffaf ve kullanıcı gereksinimlerine uygun nitelikli bir derme oluşturmak (n=3) ana hedef olarak ifade edilmiştir. Doğru bilgiye erişim (n=2), bilgi gereksinimde ilk başvuru noktası olmak (n=2), bilgi toplumuna ulaşmada katkı sağlamak (n=2), kütüphane binalarını iyileştirmek (n=2), kütüphaneleri cazibe merkezi haline getirmek (n=2) ve eğitimi desteklemek (n=2) de diğer ana hedefler arasında yer almaktadır.

Tablo 12. Stratejisinin Ana Hedeflerine İlişkin Görüşler

Görüşler	Görüş bildiren paydaşlar (p)	Görüş sıklığı (n)
Kullanıcı sayısını artırmak	p10, p11, p12, p17, p20, p32	6
Kullanımı artırmak	p3, p5, p10, p19, p21, p35	6
Tanıtım, pazarlama ve halkla ilişkiler	p14, p17, p21, p26, p33	5
Üçüncü mekân	p5, p15, p20, p35	4
Bireysel ve toplumsal gelişim	p9, p12, p13, p22	4
Kullanıcı	p3, p26, p32, p35	4
Okuma kültürü	p12, p13, p21, p22	4
Personel	p2, p6, p10, p14	4
Koleksiyon	p2, p17, p19	3
Bilgi gereksinimde ilk başvuru noktası olmak	p25, p34	2
Bilgi toplumu	p13, p26	2
Bina	p6, p10	2
Doğru bilgiye erişim	p13, p20	2
Eğitimi desteklemek	p5, p15	2
Kütüphaneleri cazibe merkezi haline getirmek	p13, p20	2
Bütçe	p6	1
Sürdürülebilirlik	p20	1
Hizmet kalitesi	p3	1
Kültür politikasına kütüphane entegrasyonu	p21	1
Kültürü desteklemek	p5	1
Kültürel etkinlikler	p11	1
Kütüphaneleri kültürel ve sanatsal merkez haline getirmek	p13	1
Toplumda kütüphane gereksinimi oluşturmak	p23	1
Toplam		60

Tartışma

Türkiye'de halk kütüphanesi politikası konusunda çeşitli bilimsel çalışmalar yürütülmüş olsa da (Alkan, 1997; Aslan, 1997; Bulgun, 2003; Karadeniz ve Yılmaz, 2016; Keseroğlu, 1989; Onat Öz, 1997; Soysal, 1997; Toplu, 1999; Yılmaz, 1997; Yılmaz, 2005; Yılmaz, 2010) doğrudan halk kütüphanelerinin orta ve uzun vadeli planlarını içeren stratejik planlama niteliğinde çalışmalara rastlanmamaktadır. Uygulamaya bakıldığında ise halk kütüphaneleri Türkiye'nin kültür politikaları bağlamında ele alınmakta (Kültür

ve Tuizm Bakanlığı, 2019) ancak doğrudan halk kütüphanesi stratejisinin henüz oluşturulmadığı görülmektedir. Sayılan çalışmalarda kütüphanelerin belirli bir plan doğrultusunda yönetilmesi gerektiği sürekli vurgulanmaktadır. Bir kütüphane politikası olarak ulusal halk kütüphanesi stratejisi hazırlanmasının gerekli olduğu çalışmamızda da ortaya çıkmıştır. Bu sonuç aslında halk kütüphanelerini ulusal düzeyde ele alan stratejik yaklaşımların dünyada da yaygınlaşmaya başlaması ile örtüşmektedir. Örneğin Finlandiya’da önce 2003 yılında (Ministry of Education, Department for Culture, Sport and Youth Policy, 2003) ardından 2009 yılında (Ministry of Education, Department for Culture, Sport and Youth Policy, 2009) kütüphane stratejisi yayımlanmıştır. Norveç Kültür Bakanlığı’nın hazırladığı kütüphaneler için ulusal strateji belgesinin (Norwegian Ministry of Culture, 2015) yayın tarihi 2015’tir. İngiltere 2003 yılında Gelecek için Çerçeve: Gelecek On Yılda Kütüphaneler, Öğrenme ve Bilgi (Framework for the Future: Libraries, Learning, and Information in the Next Decade) (Department for Culture, Media and Sport, 2003) başlıklı strateji belgesi yayımlamıştır. İrlanda’da ulusal düzeyde halk kütüphanesi hizmetinin geliştirilmesi için ilk stratejik plan (Department of the Environment and Local Government, 1998) 1998 yılında geliştirilmiştir. Bu plan 2007’ye kadar sürdürülmüş ve daha sonra 2008-2012 yılları arasında bir başka stratejik plan geliştirilmiştir (Department of the Environment, Community and Local Government, 2013, s. 5). Galler hükümeti halk kütüphaneleri için stratejik planını (Welsh Government, 2011) 2011 yılında, Kuzey İrlanda (Northern Ireland Library Authority, 2016) 2016 yılında, İskoçya ise halk kütüphaneleri ulusal stratejisini (Scottish Library and Information Council, 2015) 2015 yılında yayınlamıştır. Çek Cumhuriyeti’nde 2017 yılında Çek Cumhuriyetinde Kütüphaneleri Geliştirme Stratejisi 2017–2020 (Ministry of Culture of the Czech Republic, 2017) yayınlanmıştır. Avustralya halk kütüphaneleri için “Ulusal Strateji ve Eylem Planı 2015-2018” başlıklı bir strateji planı hazırlamıştır (ALIA, 2018). Yeni Zelanda’da halk kütüphaneleri için ilk stratejik çerçeve 2006 yılında yayımlanmış, 2012 yılında ise yenilenmiştir (Local Government New Zealand, 2012, s. 38). Kore’de, Kütüphane Yasası uyarınca, 2009 yılından beri her beş yılda bir tüm kütüphane türleri kapsayan bir kütüphane geliştirme stratejik planı hazırlanmaktadır. İkinci Kütüphane Geliştirme Planı (The Second Library Development Plans-2014-2018) (Ministry of Culture, Sports and Tourism, 2018) 2014’te hazırlanmıştır. Dolayısıyla Türkiye halk kütüphanesi stratejisi bir an önce hayata geçirilmelidir.

Kütüphane kurumu ile bilgi toplumu arasında sıkı bir ilişki vardır. Bu ilişki bilgi temelli bir toplumsal yapıda, kütüphanelerin bilgiyi sağlayan bir kurum olması ve kütüphane kurumunun bilgiye erişime işlevinden dolayı ortaya çıkmıştır. Ayrıca kütüphaneler toplumdaki sayısal uçurumu azaltabilecek bir işleve de sahiptir. Bilgi kirliliğinin arttığı bir ortamda kütüphaneler güvenilir, doğru, nitelikli bilgi edinmeyi desteklemektedir (Yılmaz, 2010, ss. 266-269). Bu açılardan Türkiye’deki halk kütüphanelerinin, misyon ve vizyon tasarımlarına ilişkin ortaya konulan bulguların bilgi toplumunun nitelikleri ile uyduğu görülmektedir. Bu çalışmada üçüncü mekân olarak görülme, teknoloji ile yakın ilişkide olma, bütün topluma hizmet verme konuları vizyon ifadelerinde öne

çıkıştır. Misyon ifadelerinde de toplumsal gelişime katkı sağlama, teknoloji odaklı olma, doğru ve güvenli bilgi sağlama, okuma alışkanlığına ve ayrıca sosyalleşmeye katkı gibi görevler öne çıkması gerektiği ortaya konmuştur.

Çalışmada elde edilen bulgularda Türkiye için geliştirilecek bir ulusal halk kütüphanesi stratejisinde öne çıkan kavramlar ve öncelikler de dünyadaki yayınlanmış halk kütüphanesi stratejisi belgelerinin içerikleriyle benzerlik göstermektedir. Örneğin, Finlandiya halk kütüphanesi strateji belgesinde (Ministry of Education, Department for Culture, Sport and Youth Policy, 2009) kütüphane temel bir kamu hizmeti olarak görülmektedir. Ayrıca kütüphanelerin uzmanlık üzerine odaklanmasına ve hizmetlerin kalitesine de vurgu yapılmaktadır. Norveç kütüphaneler için ulusal strateji belgesinde (Norwegian Ministry of Culture, 2015), merkezi hükümetin halk kütüphanelerinin gelişimi ile ilgili görev ve sorumlulukları ele alınmıştır. İngiltere'nin halk kütüphanesi strateji belgesinde (Department for Culture, Media and Sport, 2003) kütüphanelerin okuma, öğrenme, sayısal beceriler ve hizmetler, topluluk uyumu ve yurttaşlık değerlerini geliştirme rolleri üzerinde durulmuştur. İrlanda'nın strateji belgesi (Department of the Environment and Local Government, 2013) strateji, fiziksel mekân ve hizmet hükümleri, öğrenme, beceri ve girişim; kültür ve topluluk; sanal kütüphane, işgücü geliştirme, iş birliği, ortaklık ve promosyon; araştırma ve inovasyon başlıklarından oluşan yedi programdan oluşmaktadır (Department of the Environment, Community and Local Government, 2013, s. 34). Galler kütüphaneleri stratejik belgesinde, sürdürülebilir hizmet sunum modelleri, herkes için kaynaklar, herkes için mekân, yaşam becerileri, insana yatırım yapmak, kullanıcıyı cezbetmek ve nitelikli hizmet sunmak başlıkları altında yedi ana eylem alanı bulunmaktadır (Welsh Government, 2011, s. 9). Kuzey İrlanda strateji belgesinde hedefler okuryazarlığı desteklemek, okuma sevgisini geliştirmek, toplumsal ve ekonomik refaha katkıda bulunmak, vatandaşların bilgi gereksinimlerini destekleyerek halkı geliştirmek, kaliteli hizmet sunmak olarak belirlenmiştir (Northern Ireland Library Authority, 2016, s. 11-15). İskoçya halk kütüphaneleri ulusal stratejisinde (Scottish Library and Information Council, 2015, s. 4) okuryazarlık ve öğrenmeyi, sayısal içermeyi, ekonomik ve sosyal refahı, kültürü ve yaratıcılığı teşvik etmek amaçlanmıştır. Ayrıca kütüphanelerde mükemmel kamu hizmeti sunmak da stratejik amaçlar arasında sayılmıştır. Avustralya'da halk kütüphaneleri için hazırlanan stratejik planda (ALIA, 2018) kütüphaneler arasında iş birliği vurgulanmıştır. Bu stratejik planda bilgi kaynaklarına ve e-devlete güvenli ve adil erişim, yaratıcı toplulukların teşvik edilmesi, toplumun refahına katkı, topluluklara çevrimiçi bağlanma olanağı sağlama, okuryazarlık ve öğrenmeyi destekleme, yerel kültür ve miras alanında etkin rol oynama ile demokrasi ve ifade özgürlüğünün temel değerlerini somutlaştırma gibi konulara öncelik verilmiştir. Yeni Zelanda stratejik belgesinde halk kütüphanelerinin değerini ortaya koymak, okullara okuma desteği sağlamak, halk kütüphanesi içeriğinin ve hizmetlerinin mobil ortamda sunulmasını sağlamak, sayısal formatta sunulan içeriği artırmak gibi öncelikler ortaya konulmuştur (Local Government New Zealand, 2012, s. 38). Güney Kore kütüphane stratejisi, bilgi sistemi içinde yer alan farklı kütüphanelere katılımı artırmayı, halkın

bilgi taleplerini zamanında yanıtlayan bir bilgi sistemi kurmayı ve halkın yaratıcılığının geliştirilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (Choi, 2014, s. 4).

Helling'e göre (2012, s. 165) ideal bir halk kütüphanesi politikası, sahada çalışan profesyoneller ile halk kütüphanelerinin topluma sağladığı faydaları anlayan bir hükümetin beraberce oluşturdukları bir belgedir. Herhangi bir politika kararı ilgili tüm paydaşlardan bilgi toplanarak oluşturulmalıdır. Bu açıdan ulusal halk kütüphanesi stratejisinin hazırlık sürecine ilişkin olarak, paydaş olarak nitelendirdiğimiz uzmanlardan elde ettiğimiz bulguların yurtdışı örnekleri ile benzerlik göstermesi ise ayrıca yöntemin doğruluğunun da bir göstergesidir.

Sonuç ve Öneriler

Elde edilen bulgulara dayanarak aşağıda belirtilen sonuçlara varmak mümkündür:

- Türkiye'de, işlevlerini gerçekleştirilmede sorunlar yaşasa da çeşitli dönüşümler geçirerek varlıklarını gelecekte de sürdürecektir olan halk kütüphanelerinin bu işlevlerinde çeşitlilikler yaşanacaktır. Etkileri günümüzde dahi yoğun biçimde görülen ve gelecekte de halk kütüphanelerinin işlevlerini en çok etkileyecek unsurlardan birisi teknolojik gelişmeler olacaktır. Bu etki genel olarak olumlu yönde gerçekleşecektir. Bilgi kaynaklarına erişim, yaşamboyu öğrenim, okuma kültürünü geliştirme ve bilgi okuryazarlığı gibi geleneksel işlevler önemini sürdürürken, sayısallaştırma, içerik oluşturma, e-hizmetler, e-kaynaklar, bilgi kaynaklarına ve hizmetlere 7/24 erişim gelecekte kütüphane hizmetlerinin özünü oluşturacaktır. Yine de bunca teknolojik gelişmeye rağmen halk kütüphanelerinde sosyalleşme ve üçüncü mekân kavramlarının önem derecesi yükselmeye devam edecektir.
- Türkiye'deki halk kütüphaneleri, bilgi toplumu bağlamındaki işlevlerini yerine getirme sürecinde kendisine dayanak oluşturacak ulusal strateji, politika ve sistemden yoksundur.
- Türkiye'de halk kütüphanelerini planlı bir biçimde yönetebilmek, sıkıntılı plan dâhilinde çözmek, sık sık değişen ya da meslek dışından atanan üst yöneticilere süreçler ve hedefler konusunda ipuçları sağlamak, kaynakları verimli kullanmak, kütüphaneleri birbirleriyle eşzamanlı ve bir bütün olarak geliştirmek, vatandaşlarda ve üst düzey karar vericilerde farkındalık yaratmak amaçlarıyla halk kütüphaneleri için ulusal çapta bir stratejiye gerek vardır.
- Türkiye için hazırlanacak bir ulusal halk kütüphanesi stratejisinde personel, binalar, dış ve iç mekânlar ile tefrişat, kullanıcı odaklılık, sürdürülebilir bütçe, zengin bir koleksiyon, tanıtım, teknolojik dönüşüm ve gereksinim analizleri en önemli önceliklerdir. Üçüncü mekân, teknoloji, herkese hizmet sunma gibi kavramlar vizyon ifadelerinde kendine yer bulmuştur. Misyona ifadelerinde ise toplumsal

gelişim, teknoloji odaklılık, doğru ve güvenli bilgi sağlama, okuma alışkanlığı ve sosyalleşmeye katkı gibi işlevler öne çıkmaktadır. Kütüphane kaynakları ve kütüphane kullanım oranlarının yükseltilmesi, kullanıcı sayısının artırılması ve kütüphanelerin vatandaşa tanıtılması en temel hedeflerdir.

- Halk kütüphanelerinin en güçlü yönleri yaygın hizmet ağına sahip olması, gittikçe büyüyen koleksiyon ve bilgi ile ilişkili kurum olmasıdır. Halk kütüphanelerinin en zayıf yönleri kütüphaneler bağlamında personel, bina ve bütçe olup, toplumsal bağlamda ise kütüphanelere duyulan gereksinimin az olmasıdır. Teknoloji ve İnternet, yaşam boyu süren bir olgu olması nedeniyle eğitim gereksinimi ve kütüphanelerin bilgi alanında hizmet sunması en önemli fırsatlardır. Halk kütüphanelerinin varlığına tehdit oluşturacak en önemli olgu ve gelişmeler, İnternet ve teknolojik gelişmeler, teknolojiye uyum sağlayamamak, bütçe kısıtlamaları, hizmete uygun olmayan binalardır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak aşağıdaki öneriler sıralanabilir:

- Türkiye'de halk kütüphaneleri konusunda gerçekleştirilecek çalışmalar ulusal bir stratejiye dayanmalıdır. Bu doğrultuda Türkiye'deki halk kütüphaneleri için bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi ve eylem planı hazırlanmalıdır. Bu strateji Türkiye için gelecekte hazırlanacak bir Ulusal Bilgi Hizmetleri Stratejisi'nin de önemli bir bileşeni olarak konumlandırılmalıdır. Ayrıca yerel yönetimlerin ve taşra teşkilatlarının bu strateji doğrultusunda yerel stratejiler oluşturması sağlanmalıdır.
- Ulusal halk kütüphanesi stratejisi Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütmeli, ancak bugünkü yapı itibari ile en üst yönetim organı olan Cumhurbaşkanlığı tarafından sahiplenilmesi sağlanmalıdır.
- Türkiye ulusal halk kütüphanesi stratejisinde halk kütüphanelerinin toplumsal refaha katkı sağlayan temel bir kamu hizmeti olduğu görüşü vurgulanmalı, vizyon cümlesi buna yönelik hazırlanmalıdır. Ulusal halk kütüphanesi stratejisinin en temel amacı halk kütüphanelerinin etkin bir şekilde kullanmasını sağlayarak toplumun sosyal ve ekonomik refahını yükseltmek olmalıdır. Bunların dışında personel, bina dış ve iç mekânları, kullanıcılar, sürdürülebilir bütçe, nitelikli koleksiyon, tanıtım, teknolojik dönüşüme uyum ve gereksinim analizleri en önemli önceliklerdir. Bunlara yönelik iyileştirmeler hedeflenebilir. Hedefler doğrultusunda eylem planı hazırlanmalıdır. İzleme, değerlendirme ve raporlamanın nasıl yapılacağı belirtilmelidir.
- Türkiye için bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi hazırlayabilmek için öncelikle halk kütüphaneleri bağlamında bilgi toplumunun özellikleri ve gereksinimleri ayrıntılı olarak analiz edilmelidir. Ardından Türkiye'de eğitim, kültür, bilim politikalarının halk kütüphaneleri ile ilişkisi incelenmelidir. Son olarak alan uzmanlarından oluşan paydaşların görüşlerinden yararlanılmalıdır.

- Türkiye’de, halk kütüphanelerine ilişkin strateji geliştirme süreçlerinde kullanılmak üzere temel veriler elde edilmesi amacıyla sürekli inceleme ve araştırma çalışmaları gerçekleştirilmelidir.
- Geleneksel kütüphane hizmetleri yanında yoğun olarak elektronik hizmetler de sunulmalıdır. Türkiye’de halk kütüphanelerinin sahip olduğu İnternet ve diğer teknolojik olanaklar ile topluma nasıl katkı verebileceği üzerinde yoğunlaşılmalıdır. Halk kütüphaneleri sayısal uçurumu azaltma görevini üstlenmelidir. Kullanıcıların sayısal okuryazarlığını geliştirmek üzere çevrimiçi öğrenme platformları oluşturulabilir, bilgi okuryazarlığı sistemleri kurulabilir. İnternet üzerindeki açığı eğitim kaynakları araştırılıp bunların nasıl kullanılacağı öğretilir. Vatandaşların kamu hizmetlerine elektronik ortamda erişim sağlamalarına yönelik hizmetler sunulabilir. Öğrencilere yönelik kod yazma, web sayfası oluşturma gibi temel eğitimler verilebilir. E-oyunlar, çocuklar için sesli katalog tarama, *makerspace* adı verilen yaratıcı becerileri geliştirme alanları için 3D yazıcılar gibi donanım ve teknolojik olanaklar hizmete sunulabilir. Üyelik, uzaktan erişim, 7/24 erişim vb. çevrimiçi hizmetlere olanak sağlayacak sistemler tasarlanmalı, mevcutlar sürekli gözden geçirilerek süreçler iyileştirilmelidir. İçerik oluşturmak için e-kitap satın alımının yanı sıra sayısallaştırma yoluna gidilebilir. İçerik keşif sistemleri kullanılabilir. Alternatif kaynak ve içerikler sürekli olarak dermelere eklenebilir. Halk kütüphanelerinin, kendi sayısal sunucuları (server) üzerinde kullanıcılarına ücretsiz alanlar sağlamaları yoluyla yeni içerikler oluşturulabilir. Sayısallaştırma tekniklerinden yararlanılmalıdır. Enformasyon altyapısı ve bilgi sistemleri konusunda hem kullanıcıların hem de personelin bilgi ve beceri eksiliği giderilmelidir. Bilgi teknolojilerine dayalı kütüphane hizmetlerinin çeşitlendirilmesi için bilgi teknolojilerinin farklı alanlarında uzmanlaşmış kişiler ile kütüphanecilerin birlikte çalışabildiği ortak platformlar oluşturulmalıdır. Halk kütüphanelerinin sahip olduğu enformasyon altyapısı ve güncel bilgi teknolojileri tüm kütüphanelerde eşzamanlı olarak yaygınlaştırılmalıdır.
- Halk kütüphaneleri üçüncü mekânlar olarak, toplumdaki herkesin rahatlıkla, güven ve konfor içinde yararlanabileceği fiziki alanlara sahip olacak biçimde yeniden tasarlanmalıdır. Kütüphane binaları mimari açıdan kütüphane binası olarak projelendirilmelidir. Yeni kütüphane binası yapımında bölgenin özellikleri ve şehrin dokusuna uyumlu, simgesel tasarımlara öncelik verilmelidir. Çağdaş halk kütüphaneleri birlikte çalışmak ve birlikte üretmek isteyen gençlere uygun alanlar sunmalıdır. Ayrıca çocuklar için oyun ve yaratıcı beceri alanları, gençler için söyleşi alanları ve kafeler gibi alternatif alanlar bulunmalıdır. Engelli kullanıcıların ulaşım ve erişimine uygun tasarlanmalıdır. Şehir içinde merkezi bir yerde konumlandırılmış olmalı, kütüphanenin bilinirliği konusunda çeşitli yönlendirme işaretleri kullanılmalıdır. Kütüphane hizmeti vermeye uygun olmayan binalar kütüphanelere tahsis edilmemelidir. Ancak tarihi ve kültür varlığı niteliğindeki binalar kütüphane olarak tercih edilebilir. Türkiye’de halk kütüphanesi mimarisi konusunda uzmanlığı

artırmaya yönelik olarak, eğitimler, projeler, çalışmalar gerçekleştirilmesi için akademik camia teşvik edilmelidir. KYGM'de halen Kütüphane Planlama Şube Müdürlüğü olarak örgütlenmiş olan birim Kütüphane Planlama Daire Başkanlığı'na dönüştürülebilir.

- Türkiye ulusal halk kütüphanesi stratejisinde personelin niteliği, eğitimi, ücretlendirme gibi konular yer almalıdır. Bilgi toplumuna uyum sağlayabilmek için hem kütüphanecilik alanında hem de diğer alanlarda mesleki uzmanlığa odaklanılmalıdır. Personel sayısının artırılması ve ek mesai ücreti alabilmeleri için kütüphanecilere özel bir çalışma düzeni kurulmalıdır. Bu düzenleme kütüphanecilere özel bir personel rejimi olabileceği gibi kütüphanecinin statüsünün özel olarak düzenlenmesi biçiminde de olabilir. Personel politikasına hazırlık olması açısından toplantılar yapılması, iş süreçlerinin analiz edilmesi, norm kadroların belirlenmesi gerekmektedir. Gerekli niteliğe sahip olmayanlar halk kütüphanelerinde görevlendirilmemelidir. Hizmet içi eğitimler gereksinim analizlerine dayanmalıdır. Teknolojik gelişmeler, sanat ve edebiyat, kullanıcı ile ilişki geliştirmek, telif hakları, yurtdışı iyi uygulama örneklerini deneyimlemek hizmet içi eğitim konuları olarak seçilebilir. Hizmet içi eğitimler konunun uzmanları tarafından verilmeli, üniversiteler ve STK'lar ile iş birliği yapılmalı, gerekiyorsa profesyonel firmalardan destek alınmalıdır. Kullanılacak hizmet içi yöntemi olarak küçük gruplarla, iyi uygulama örneklerinin yerinde görülebildiği, interaktif, belirli periyodlarla tekrar eden, tematik etkinlikler planlanmalıdır. Bilgi profesyonellerine sosyalleşme ve kullanıcılarla iyi iletişim kurabilme becerileri kazandırılmalıdır. Gelecekte bilgi profesyonelleri 21. yüzyıl insanının beceri setlerine sahip hale getirilmelidir. Yabancı dil öğrenme teşvik edilmeli, problem çözme, yaratıcılık, liderlik ve takım çalışması gibi konularda kendilerini geliştirmelerine olanak tanınmalıdır. Sansür, etik, insan hakları, telif konularında olumlu tutum takınmaları için bilgilendirilmelidirler. Kütüphanecilerin okuma kültürünü zenginleştirecek etkinlikler düzenlenmelidir. Katılımcıların motivasyonunu artırıcı uygulamalar yapılabilir. KYGM'de hizmet içi eğitim ile ilgili bir birim oluşturulabilir.
- Halk kütüphanelerine yapılan ulusal yatırımın yükseltilmesi için halk kütüphanelerinin kalkınma planlarına alınması yönünde sürekli çaba gösterilmelidir. Bu açıdan ulusal halk kütüphanesi stratejisi sürdürülebilir bir yatırım için ivedilikle hazırlanıp hayata geçirilmelidir. Halk kütüphanelerine ayrılan yatırım payının da verimli bir biçimde yönetilmesi gerekmektedir. Bu açıdan halk kütüphanesi yöneticilerinin verimli bütçe yönetimi konusunda bilgi ve beceri eksikliği giderilmelidir. Üst düzey karar vericilerin halk kütüphanesi kurumuna olan tutum ve yaklaşımlarının olumlanması amacıyla tüm paydaşların iş birliği ile çeşitli savunuculuk girişimlerinde bulunmak gerekmektedir. Gelişmiş ülkelerde halk kütüphanelerinin ekonomik refaha nasıl katkı sağladığına yönelik araştırma verileri ve halk kütüphanelerine yapılan yatırımlar sonucu oluşan olumlu toplumsal etkilerin analizleri üst düzey karar vericiler ile paylaşılabilir. Örneğin çağdaş biçimde kurgulanmış bir halk kütüphanesinin

topluma sağlayacağı yararları ilişkin raporlamalar yapılabilir. Halk kütüphaneleri ancak sundukları hizmetlerin kalitesini yükselterek ve gereksinimleri karşılayarak toplumsal talebi harekete geçirebilirler.

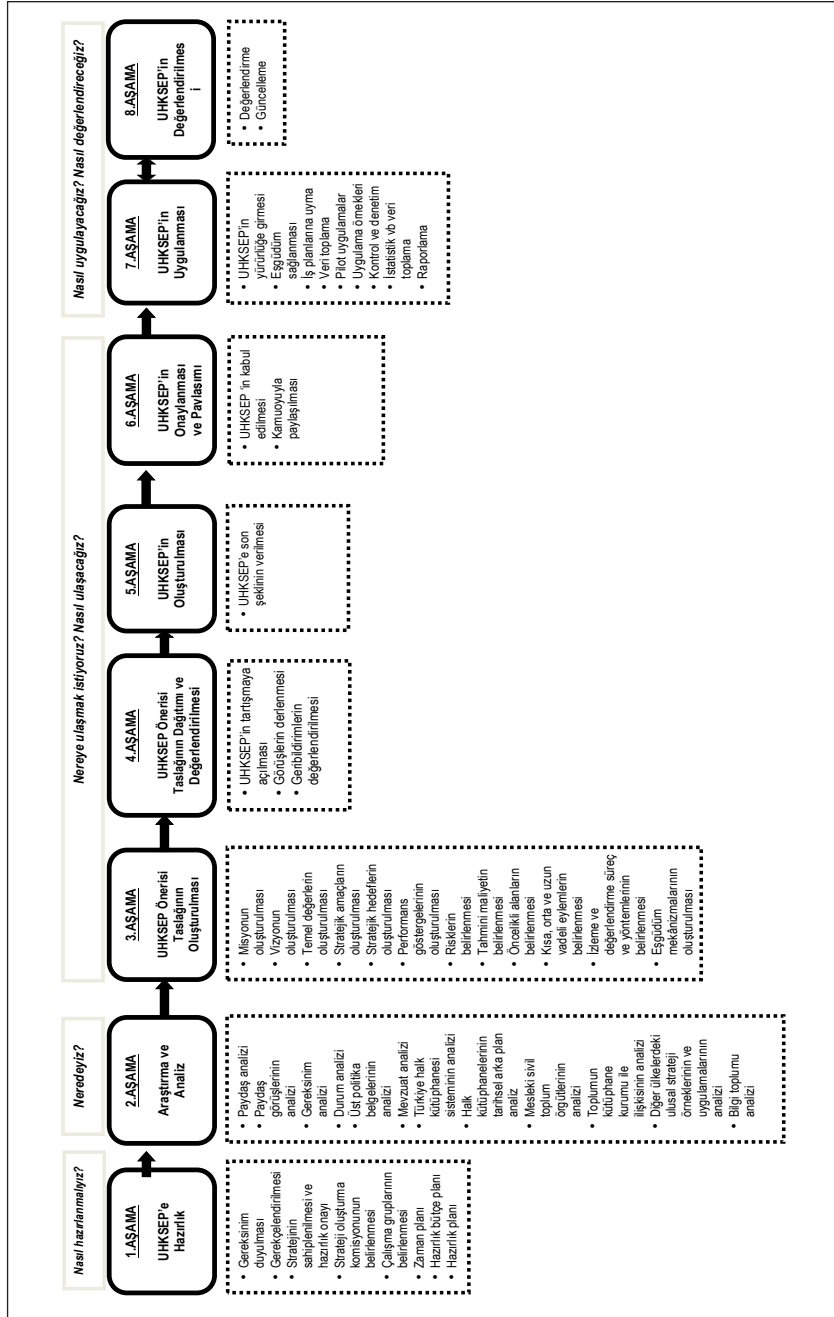
- Türkiye’de çağdaş bir materyal seçim, sağlama ve dağıtım modeli hayata geçirilmelidir. Halk kütüphanesi dermelerinin niceliği ile beraber niteliğine de önem verilmelidir. Model, kullanıcıların bilgi gereksinimlerinin analizi ile başlamalıdır. Materyal sağlama politikaları doğrudan kullanıcı taleplerine odaklanmalıdır. Her halk kütüphanesi hizmete sunacağı yayımları kendisi seçmeli ve sağlamalıdır. Seçim işlemleri mesleki ölçütlere ve kullanıcı gereksinimleri ile taleplerine göre o kütüphanelerde çalışan kütüphaneciler tarafından gerçekleştirilmelidir. Kütüphaneciler etkin bir biçimde yayın dünyasını ve kullanıcı taleplerini incelemelidir. KYGM, yayın bütçesinin merkezden alımlar için ayrılacak pay dışındaki bölümünü nüfus büyüklüklerine göre illere dağıtmalıdır. İller de kendilerine gelen bütçeyi nüfus oranına göre ilçelere vermelidir. Danışma kaynakları, e-kaynaklar gibi bazı yayımlar merkezden belirlenebilir. KYGM konu uzmanları aracılığıyla yeni yayın önerileri hazırlamalı ve bu konuda hizmet içi eğitim vermelidir. Toplu satın almanın indirim avantajı önemli oranlardaysa satın alma işlemleri merkezden topluca yapılabilir. Seçim yapacak personel bu model konusunda hizmet içi eğitimden geçirilmelidir. Halk kütüphanelerine sağlanan yayımların kullanılma ve etki ölçümleri düzenli olarak analiz edilmeli ve yayımlanmalıdır. Hangi yayımların sağlandığı, alınan yayımların hangilerinin ne kadar kullanıldığı belirlenmeden yayın seçim işlemi yapılamaz. Derme geliştirmenin temel ölçütlerinin ekonomiklik ve işlevsellik olduğu unutulmamalı, bu ölçütlere yerellik de eklenmelidir. E-kitap sağlama politikaları kapsamında, farklı modeller incelenerek maliyeti en uygun olanlar seçilmelidir. Açık veriler ya da ücretsiz içerikler ile alternatif elektronik kaynaklar dermelere dâhil edilmelidir. 0-6 yaş grubuna hitap eden kütüphaneler, oyuncak, eğitici setler vb. mutlaka üç boyutlu fiziksel nesnelere sağlamalıdır. Materyal öneri süreçlerine eğitim, sosyolog, pedagog gibi uzmanlar da dâhil edilmelidir. Satın almalarda telif hakları konusunun hukuki bir güvence oluşturması için satın alma dışında, yayıncılardan materyalin ödünç verilmesine de muvafakat ettiklerine dair bir açık beyan alınmalıdır. Alanda uzman olmayan personel nitelikli bilgi kaynağını seçme ve bununla ilişkili diğer işlemler konusunda hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdır. Sağlanan materyalin rafa çıkma süresi kısaltılmalıdır. KYGM bünyesinde halen Materyal Sağlama ve Dağıtım Şube Müdürlüğü olarak örgütlenmiş olan birim Materyal Sağlama Daire Başkanlığı’na dönüştürülebilir.
- Halk kütüphaneleri mevzuatı sürekli olarak izlenmeli, uygulamada karşılığı olmayan iş ve işlemler ayıklanmalı, yeni olgu ve hizmetler mevzuata mutlaka dâhil edilmelidir. Mevzuatın uygulanmamasına neden olabilecek bilgi ve beceri eksikliği tespit edilmişse öncelikle bunların giderilmesi gerekmektedir. Merkezi idare mevzuatın gerekliliklerini ortaya koyabilmeleri için kütüphanelere altyapı, bütçe, personel vb.

desteği sağlamalıdır. Mevzuat hazırlama süreçlerinde paydaş görüşleri alınmalı, mutlaka bu görüşlere mevzuatta yeterince yer verilmelidir. Halk Kütüphanesi Kanunu çıkarabilmek için gerek bakanlık düzeyinde gerekse sivil toplum kuruluşları nezdinde girişimlere başlanmalıdır.

- Bir ulusal halk kütüphanesi stratejisinde temel unsur kullanıcıdır. Toplumun gerçekten neye ihtiyacı olduğu, halk kütüphanesinin tanımı ve işlevinin bu ihtiyaç doğrultusunda neye doğru evrilmesi gerektiği belirlenmelidir. Bu bağlamda bu çalışma kapsamındaki en önemli öneri Türkiye çapında halk kütüphaneleri ile bağlantılı olarak gereksinim analizlerinin yapılması olacaktır. Halk kütüphanesi kullanıcılarının gereksinim analizi projelendirilmeli, ayrıca tamamlayıcı olarak halk kütüphanesi yöneticilerinin, kütüphanecilerin ve kütüphaneci olmayan personelin de gereksinim analizleri yapılmalıdır.
- Son olarak ulusal halk kütüphanesi stratejisine sahip olan ile olmayan ülkeler arasında çeşitli endekslerdeki göstergeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığına ilişkin bir araştırma gerçekleştirilebilir.

Türkiye'deki Halk Kütüphaneleri için Ulusal Strateji Geliştirme Modeli Önerisi

Bu bölümde yer alan modelin amacı (Şekil 1), bilgi toplumunun parametrelerine uygun amaç ve hedefler doğrultusunda geliştirilecek bir Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisi ve Eylem Planı'nın (UHKSEP) hazırlık aşamasında izlenecek süreçleri ortaya koymaktır. Bu model; bilgi toplumu parametreleri, genel strateji geliştirme modelleri, kütüphaneler alanında geliştirilen strateji modelleri, halk kütüphaneleri için geliştirilen ulusal strateji modelleri, bu çalışmanın bulgular bölümünde sunulan ve araştırma kapsamında görüşülen uzmanlardan alınan geribildirimler çerçevesinde geliştirilmiştir. Dolayısıyla, modelin hem teorik (kuramsal) hem de uygulamalara dayalı karma yapıda (teorik-uygulamalı) olduğu söylenebilir. Belirtilmesi gereken bir diğer önemli nokta da burada sunulan model önerisinin bir "**halk kütüphanesi stratejisi eylem planı**" değil, bu politika ya da stratejinin nasıl geliştirilmesi gerektiği sorusuna aşamalı bir yaklaşımla yanıt bulmaya çalışan "**halk kütüphanesi stratejisi HAZIRLAMA MODELİ**" olduğudur. Stratejiler ve bu stratejilerde öngörülen hedeflere ulaşmak için gerçekleştirilmesi planlanan eylemler ayrı ayrı süreçler sonucu hazırlanabileceği gibi tek bir geliştirme süreci içinde de oluşturulabilirler. Bu konudaki yaklaşımımız halk kütüphaneleri için ulusal strateji geliştirme süreci ile eylem planı oluşturma süreçlerinin bir arada yürütülmesinin doğru olacağı yönündedir. Bu nedenle model önerimizde eylem planı sadece süreç olarak yer almasına rağmen modelimiz Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisi ve Eylem Planı olarak adlandırılmıştır.

Şekil 1. Türkiye Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisi Geliştirme ve Uygulama Modeli

Şekil 1'de yer alan aşamaları ve bunlara ilişkin önemli bazı noktaları kısaca açıklamak gerekirse;

1.AŞAMA: UHKSEP'e Hazırlık: Halk kütüphanesi alanında ulusal çapta bir stratejiye gereksinim duyulması sonucu, strateji gerekliliği ilgili kurumlar tarafından gündeme getirilir. Böylece UHKSEP'in hazırlık aşaması başlar. Kabul edilme genellikle bir Onay prosedürü gerektirir. Bu nedenle öncelikle 'Onay'lanacak bir hazırlık planı (belgesi) oluşturulur. Bu planda halk kütüphanelerine ilişkin ulusal bir stratejiye olan gereksinim açıkça belirtilir. Gerekçelerin ortaya konması, strateji gereksiniminin sorumlu ve yetkili kişi ve birimlerce kabul görmesi ve sahiplenilmesini sağlaması açısından önceliklidir. Strateji ile elde edilmesi beklenen olası yararlar anlatılır. Süreçlerde görev alacak çalışma grupları ile UHKSEP'i oluşturacak üst komisyonun kimlerden oluşacağı belirtilir. Ayrıca içerikte hazırlık süreci için öngörülen bir bütçe ve zaman planı yer alır.

2.AŞAMA: Araştırma ve Analiz: Hazırlık aşaması tamamlandıktan ve onay alındıktan sonra stratejinin temel dayanaklarının ortaya konulması için araştırma ve analiz aşamasına geçilir. Analiz aşamasında halk kütüphanelerinin hem mevcut hem de potansiyel performansına yönelik analizler gerçekleştirilir. Paydaş analizi yapılarak, strateji süreçlerinde katkı alınabilecek halk kütüphanesi kurumunun paydaşları belirlenir. En önemli analizlerden biri gereksinim analizidir. Günümüzde hangi sektörde olursa olsun gereksinime dayalı hazırlanmayan bir strateji ve planın işleme mümkün değildir. Gereksinim analizleriyle; toplumun kütüphaneden beklentileri, personelin kurumdaki beklentileri ve yöneticilerin personelden beklentileri ayrı ayrı öğrenilmeye çalışılır, hedeflere ilişkin ipuçları elde edilir. Diğer önemli analiz ise mevcut durum analizidir. Bu süreçte SWOT analizi uygulanır, halk kütüphanelerinin güçlü ve zayıf yönleri ile sahip oldukları fırsatlar ve karşı karşıya kaldıkları tehditler ortaya konulur. Ayrıca politik, ekonomik, sosyal, teknolojik, yasal ve çevresel analizler de gerçekleştirilir. Türkiye'deki halk kütüphanesi sisteminin bina, koleksiyon, personel, bütçe, kullanıcı gibi ana unsurları ve sunulan hizmetler ayrıntılı olarak irdelenir. Türkiye'deki üst politika belgelerinin halk kütüphaneleri ile ilişkisi analiz edilerek kamu kesiminin halk kütüphanelerine bakışı ve halk kütüphanelerinin konumu belirlenir. Doğrudan ve dolaylı olarak halk kütüphaneleri ile ilgili mevzuat incelenir. Mevzuatın aksayan yönleri ve güncelleme yapılması gereken alanlar ortaya konulur. Ayrıca Türkiye'de halk kütüphanelerinin tarihsel arka planı, mesleki sivil toplum örgütlerinin rolü ve katkısı, toplumun kütüphane kurumu ile ilişkisi, kütüphanelerin sahip oldukları bilişim altyapısı irdelenir. Dünyada halk kütüphanesi alanında açıklanmış ve hayata geçirilmiş ulusal halk kütüphanesi stratejisi örnekleri analiz edilir. Yine bu aşamada Türkiye'nin ulaşmaya çalıştığı yeni toplumsal aşama olarak bilgi toplumunun paradigma ve parametreleri analiz edilerek, halk kütüphanelerinin hangi işlevleri ile bilgi toplumunda yer alacağı ve ona katkı sağlayacağı araştırılır.

3.AŞAMA: UHKSEP Önerisi Taslağının Oluşturulması: Halk kütüphanelerine ilişkin analizler tamamlandıktan sonra üçüncü aşama olan UHKSEP önerisi çerçeve

taslağının oluşturulması aşamasına geçilir. Öncelikle vizyon ve misyon bildiregeleri hazırlanır. Misyon basamağında, halk kütüphanelerinin varoluş sebebi, kimlere hizmet sunduğu, hangi ihtiyaçları karşıladığı ve hizmetlerini ne şekilde sunduğu açıklanır. Vizyon basamağında halk kütüphanelerinin geleceği sembolize edilir. Vizyon bildirimini, stratejik planın kapsadığı zaman diliminin de ötesinde, uzun vadede halk kütüphanelerinin konumlandırılmak istendiği yeri yansıtacak bir şekilde belirlenir. Kurumsallaşmayı sağlayarak uzun vadede başarıya ulaşmanın gereklerinden birisi temel değerleri belirlemektir. Halk kütüphanelerinin temel değerlerine ilişkin felsefeyi ortaya koymanın amacı Türkiye'deki halk kütüphanelerinin bilgi toplumuna katacağı değer anlaşılmaya yardımcı olmaktır. Temel değerler, karar alıcıların idareyi yönetirken bağlı kalacakları inançları ve çalışma felsefesini yansıtır. Personele yönelik değerler; kütüphane yönetimi ile hizmet süreçlerine ilişkin değerler ve kütüphane hizmetlerinin kalitesiyle ilgili değerler olmak üzere, kurumsal kültürü yansıtan, misyon ve vizyon ile ilişkilendirilebilecek temel değerler kümesi oluşturulur. Ardından belirlenen vizyona ulaşmak için neler yapılacağı planlanır. Analizler sonucunda ortaya çıkan gereksinimlere bakılır. Stratejik amaçlar, bu amaçları gerçekleştirmeye yönelik stratejik hedefler, belirlenen hedeflere ne ölçüde ulaşıldığının ortaya konulmasında kullanılacak performans göstergeleri (ölçütler), stratejik hedeflere nasıl ulaşılacağını gösteren kararlar, her bir hedefe ilişkin riskler, hedeflerin plan dönemi için tahmini maliyeti ve belirlenen hedeflerden hangilerine öncelik verileceği belirlenir. Stratejik amaçlar, ulusal halk kütüphanesi stratejisinin uygulanmasıyla elde edilecek en genel sonuçların kavramsal ifadesidir. Stratejik amaçlar vizyona ulaşmayı ve misyonunun gerçekleştirilmesini destekleyecek nitelikte olmalıdır. Strateji ile ulaşmak istenen genel amaçlar ile bina, personel, koleksiyon, bütçe, kullanıcı, mevzuat, BİT altyapısı, İnternet ve teknoloji etkinlikleri, içerik oluşturma, sayısallaştırma, geleneksel ve yenilikçi hizmetler, mesleki savunuculuk gibi konulardaki hedefler açıklanır. Performans göstergeleri, ölçülebilirliğin sağlanması için miktar ve zaman boyutunu içerecek şekilde belirlenir. Hedefler, faaliyetler ve projeler aracılığıyla uygulamaya geçirileceğinden bu noktada eylem planı hazırlanır. Strateji belgesi taslağının eylem planı bölümünde stratejik planının uygulanmasına yönelik faaliyetler, bu faaliyetlerden sorumlu birimler ile bu faaliyetlerin başlangıç ve bitiş tarihleri belirlenir. Eylemler somut ve hedefle doğrudan ilgili olmalıdır. Süreçler, çalışma grupları ve eylemler arasında eşgüdümün nasıl sağlanacağı, yine bu aşamada belirlenir. Risk analizi ile hedeflerin gerçekleşmesinin önündeki engeller baştan tespit edilerek önlem alınır ve stratejik planın uygulama etkinliği artar. İzleme ve değerlendirme yöntemleri belirlenir ve stratejik hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının nasıl kontrol edileceği ortaya konulur. Taslak oluşturulurken bilgi toplumu parametrelerinden, genel strateji geliştirme modelleri ile kütüphaneler alanındaki strateji modellerinden ve alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılır.

4.AŞAMA: UHKSEP Önerisi Taslağının Değerlendirilmesi: Dördüncü aşamada, hazırlanan UHKSEP önerisi taslağı, paydaşların görüşlerine sunulacak tartışmaya açılır. Geribildirimlerin alınacağı toplantı, seminer, görüşme gibi etkinlikler düzenlenir.

Ulusal halk kütüphanesi stratejisi oluşturulurken paydaş görüşlerinin derlenmesi son derece önemlidir. Çünkü ulusal halk kütüphanesi stratejisi paydaşlarla gerçekleştirilen değerlendirmelere dayalı bir vizyon belgesidir. Herhangi bir politika kararı ilgili tüm paydaşlardan bilgi toplanarak oluşturulur. Uygulayıcılar kurumun paydaşlarının ne istediklerini bilirlerse planlama süreçlerinde onların ihtiyaçlarını daha iyi temsil edebilirler.

5.AŞAMA: UHKSEP'in Oluşturulması: Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisi ve Eylem Planı taslağı, paydaşlar tarafından değerlendirildikten ve görüş ve öneriler derlendikten sonra revize edilir. Böylece son biçimi tamamlanan UHKSEP, onaylanmak üzere yetkili makama sunulur.

6.AŞAMA: UHKSEP'in Onaylanması ve Paylaşımı: Altıncı aşama, UHKSEP'in yetkili makamlarca onaylandığı aşamadır. UHKSEP'in mümkün olan ilgili en üst yönetim birimi tarafından resmi olarak kabul edilmesi /onaylanması sağlanmaya çalışılır. Bu aşamada Ulusal Halk Kütüphanesi Stratejisi ve Eylem Planı uygulanmak üzere resmi olarak kabul edilir ve yayınlanır. Kabul edilen strateji başta halk kütüphaneleri ve paydaşları olmak üzere kamuoyuna açıklanır.

7.AŞAMA: UHKSEP'in Uygulanması: Ulusal halk kütüphanesi stratejisini uygulama aşamasında üst yönetim, çalışma grupları ve halk kütüphaneleri eşgüdüm halinde çalışır. Yönetim tarafından alınacak kararlar, yapılacak düzenlemeler ve bunlara bağlı uygulamalarda strateji belgesinin amaç ve hedefleriyle uyum gözetilir. Proje ve faaliyetlerde iş planlarına uygun davranılır. Önceden hazırlanan uygulama örnekleri halk kütüphaneleri ile paylaşılır. Pilot uygulamalar gerçekleştirilir. Uygulama süresince istatistiki ve diğer veriler toplanır. UHKSEP'in uygulama sürecini izlemek üzere kurul, komisyon, çalışma grubu gibi yetkili bir birim oluşturulabilir.

8.AŞAMA: UHKSEP'in Değerlendirilmesi: Ulusal halk kütüphanesi stratejisinin değerlendirilmesi aşamasında, uygulama süresince toplanan istatistiki ve diğer veriler düzenli olarak değerlendirilir. Faaliyetler sonucunda elde edilen bilgiler kullanarak stratejik plan gözden geçirilir. Gerekli görülen durumlarda stratejik planın güncellenmesine karar verilebilir.

Kaynakça

- Akdemir, A. (1992). *AT işletmeleriyle bütünleşmede teknolojinin stratejik yönetimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Alkan, N. (1997). Üniversite kütüphaneleri ve ulusal bilgi politikası. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(3), 233-252. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1044/1043> adresinden erişildi.
- Alpay Aslan, S. (2009). 2023 Türkiye vizyonu, halk kütüphanesi politikaları ve Çemişgezek: Batı ülkeleri ve Türkiye halk kütüphanelerinin işlevsel açıdan bir karşılaştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 169-200. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/464/455> adresinden erişildi.

- Altay, A. ve Todorova, T. (2016). Bilgi toplumuna geçiş sürecinde Türkiye’de ve Bulgaristan’da halk kütüphaneleri: Karşılaştırmalı bir araştırma. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(2), 1-28. doi: 10.7827/TurkishStudies.8823
- American Library Association [ALA]. (2015). *A National Policy Agenda For Libraries: The policy revolution! Initiative*. <http://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org/advocacy/files/content/pdfs/NPAforLibraries1.pdf> adresinden erişildi.
- Aslan, S. (1997). Ulusal bilgi politikası sorunsalına pragmatik bir yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(3), 208-216. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1041/1040> adresinden erişildi.
- Atılğan, D. (2004). Yeniden yapılanmaya doğru halk kütüphaneleri. İ. Dağdelen, H. Türkmen ve N.Ul (Yay. Haz.). *Nail Bayraktar’a Armağan* içinde (ss. 18-24). İstanbul: Atatürk Kütüphanesi Müdürlüğü.
- Australian Library and Information Association [ALIA]. (2018). *ALIA Australian Public Library Alliance National strategy and action plan 2015-2018: reviewed and updated July 2017*. <https://www.alia.org.au/sites/default/files/2017-07-06%20National%20Strategy%20reviewed%20and%20updated.pdf> adresinden erişildi.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28. <http://www.deuhyoedergi.org/index.php/DEUHYOED/article/download/207/221> adresinden erişildi.
- Bulgun, B. (2003). Avrupa Birliği bilgi ve kültür politikaları içinde kütüphanelerin rolü. *Bilgi Dünyası*, 4(2), 192-212. doi: 10.15612/BD.2003.506
- Choi, E. (2014). Library policy in the Republic of Korea: second library development strategic plan. *Alexandria*, 25(3), 3-16. doi:10.7227/ALX.0030
- Department for Culture, Media and Sport. (2003). *Framework for the future: Libraries, learning and information in the next decade*. http://www.healthlinklibraries.co.uk/pdf/Framework_for_the_Futures.pdf adresinden erişildi.
- Department of the Environment and Local Government. (1998). *Branching out: a new public library service*. Dublin: Stationery Office.
- Department of the Environment, Community and Local Government. (2013). *Opportunities for all - the public library as a catalyst for economic, social and cultural development: A strategy for public libraries 2013-2017*. http://www.lgma.ie/sites/default/files/public_libraries_strategy_2013_2017.pdf adresinden erişildi.
- European Bureau of Library, Information and Documentation Associations [EBLIDA]- National Authorities of Public Libraries in Europe [NAPLE]. (2010). *Repositioning European public libraries*. ECEI10 “Delivering Digital Europe in Public Libraries”, 20-21 September 2010, Brussels, Workshop “European policy for public libraries: What will it say, what can it do?”. http://www.eblida.org/News/PositionsOnPublicLibrariesECEI10_20100901.pdf adresinden erişildi.

- European Parliament's Committee on Culture and Education. (2016). *Research for CULT committee: Public libraries – their new role (Workshop documentation)*. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/585882/IPOL_STU\(2016\)585882_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/585882/IPOL_STU(2016)585882_EN.pdf) adresinden erişildi.
- Fraenkel, J. R., Wallen, E. N. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: Mc Graw Will. https://saochhengpheng.files.wordpress.com/2017/03/jack_fraenkel_norman_wallen_helen_hyun-how_to_design_and_evaluate_research_in_education_8th_edition_-_mcgraw-hill_humanities_social_sciences_languages2011.pdf adresinden erişildi.
- Helling, J. (2012). *Public libraries and their national policies: International case studies*. Oxford, UK: Chandos Publishing.
- İzlem. (2019). *Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi
- Kalkınma Bakanlığı. (2018). *Kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu 3. sürüm*. http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/VrIIQ+Kamu_Idareleri_Icin_Stratejik_Planlama_Kilavuzu.pdf adresinden erişildi.
- Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, *T. C. Resmî Gazete* (25326, 24 Aralık 2003). <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf> adresinden erişildi.
- Karadeniz, Ş. (2016). Kütüphane Hizmet Esasları Genelgesi'nin Ankara'daki halk kütüphanesi hizmetleri kapsamında değerlendirilmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(4), 725-745. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2733/2693> adresinden erişildi.
- Karadeniz, Ş. (2019). *Türkiye'deki halk kütüphanesi sisteminin değerlendirilmesi ve bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi önerisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/handle/11655/22142> adresinden erişildi.
- Karadeniz, Ş. ve Yılmaz, B. (2016). Türkiye'nin 2015-2018 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı'nda kütüphane kurumuna yaklaşım. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(1), 59-83. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2613/2602> adresinden erişildi.
- Keseroğlu, H. S. (1989). *Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti'nde durum*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Keseroğlu, H. S. (2004) Türkiye'de siyasal işleyişin halk kütüphanelerine etkisi üzerine bir deneme. *Türk Kütüphaneciliği*, 18(3), 301-309. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/177/172> adresinden erişildi.
- Keseroğlu, H. S. (2016) Politics and public libraries in the Republic of Turkey. *Library Trends*, 65(2), 180-197. doi 10.1353/lib.2016.0030
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: the assessment of trustworthiness. *The American Journal of Occupational Therapy*, 45(3), 214-222. doi: 10.5014/ajot.45.3.214
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2015). *Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015-2019 dönemi stratejik planı*. <http://sgb.kulturuzturizm.gov.tr/Eklenti/39219,stratejik-plan-2015-2019v3pdf.pdf?0> adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2019). *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 2019-2023 Stratejik Planı*. <https://sgb.ktb.gov.tr/TR-139754/stratejik-plan.html> adresinden erişildi.

- Kütüphan-e Türkiye. (2014). *Türkiye’de bilgi toplumuna dönüşüm çabaları ve sonuçları değerlendirme raporu*. <http://docplayer.biz.tr/29222-Kutuphan-e-turkiye-planlama-ve-pilot-uygulamaprojesi-turkiye-de-bilgi-toplumuna-donusum-cabalari-ve-sonuclari-degerlendirme-raporu.html> adresinden erişildi.
- Levien, R. E. (2011). *Confronting the future: Strategic visions for the 21st century public libraries*. Washington, D.C.: ALA Office for Information Technology Policy. http://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org/advocacy/files/content/advleg/pp/pub/policy/confronting_the_futu.pdf adresinden erişildi.
- Lison, B. (2016). The new role of public libraries in local communities. Research for CULT committee: Public libraries – their new role (Workshop documentation). *Brussels: European Parliament’s Committee on Culture and Education* içinde (s. 1-48). [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/585882/IPOL_STU\(2016\)585882_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/585882/IPOL_STU(2016)585882_EN.pdf) adresinden erişildi.
- Local Government New Zealand. (2012). *Public libraries of New Zealand: A strategic framework 2012 – 2017*. <https://lianza.org.nz/public-libraries-strategic-framework-2012-2017> adresinden erişildi.
- Methven, M. ve Hanlon, G. (2015). *The case for a national strategy for public libraries*. http://scottishlibraries.org/media/1143/case_for_a_national_public_library_strategy_final1.pdf adresinden erişildi.
- Ministry of Culture of the Czech Republic. (2017). *The strategy for the development of libraries in the Czech Republic for 2017–2020*. <http://ipk.nkp.cz/docs/TheStrategy20172020.pdf> adresinden erişildi.
- Ministry of Culture, Sports and Tourism. (2018). *Second Library Development Plans (2014-2018)*. http://www.mcst.go.kr/web/s_data/deptData/deptDataView.jsp?pMenuCD=0417000000&pSeq=487&pCurrentPage=1&pTypeDept=&pSearchType=01&pSearchWord=# adresinden erişildi.
- Ministry of Education, Department for Culture, Sport and Youth Policy. (2003). *Library strategy 2010: policy for acces to knowledge and culture*. Helsinki: Culture and Media Division of the Department for Cultural, Sport and Youth Policy at the Ministry of Education.
- Ministry of Education, Department for Culture, Sport and Youth Policy. (2009). *Finnish public library policy 2015: National strategic areas of focus*. Helsinki: Yliopisto. <http://julkaisut.valtioneuvo.fi/bitstream/handle/10024/76689/opm31.pdf> adresinden erişildi.
- Network for Information and Digital Access [NIDA]. (2011). *Supporting societies’ needs: A model framework for developing library policy: Case study - Namibia in a knowledge based economy: A renewed policy towards vision 2030*. www.nida-net.org/documents/3/namibia_final_1.pdf adresinden erişildi.
- Network for Information and Digital Access [NIDA]. (2012). *Supporting societies’ needs: A model framework for developing public library policy*: https://nida-net.org/documents/6/public-libraries_final__1.pdf adresinden erişildi.
- Network for Information and Digital Access [NIDA]. (2017). *National Policy*. <http://www.nida-net.org/tr/activities/national-policy/> adresinden erişildi.

- Northern Ireland Library Authority (2016). *Corporate plan 2016 – 2020 and annual business plan 2016/17*. <http://www.librariesni.org.uk/AboutUs/OurOrg/Corporate%20Plans/Libraries%20NI%20Corporate%20Plan%202016%20and%20Business%20Plan%202016%2017%20approved%20by%20DFC%20July%202016.pdf> adresinden erişildi.
- Norwegian Ministry of Culture. (2015). *National strategy for libraries 2015–2018: the central government's tasks and responsibilities regarding the development of the public libraries*. <https://bibliotekutvikling.no/content/uploads/2016/09/LibraryStrategy-EnglishVersion.pdf> adresinden erişildi.
- Onat Öz, Z. (1997). *Toplumsal değişme sürecinde halk kütüphanelerinin yeri ve yeniden organizasyonu için bir model önerisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/handle/2062/571> adresinden erişildi.
- Polat, C., Akkaya, M. A. ve Binici, K. (2015). 07 Haziran 2015 Türkiye genel seçimleri parti bildirgelerinde bilgi ve belge yönetimi ve kütüphanecilik. *Türk Kütüphaneciliği*, 29(2), 296-308. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/807877> adresinden erişildi.
- Politika. (2019). *Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Priestley, C. (2012). *Supporting knowledge-based societies: Developing national policy for libraries*. 78th IFLA General Conference and Assembly, 1-9. <http://conference.ifla.org/past-wlic/2012/140-priestleyen.pdf> adresinden erişildi.
- Scottish Library and Information Council. (2015). *Ambition and opportunity: A strategy for public libraries in Scotland 2015-2020*. <http://scottishlibraries.org/advice-guidance/the-national-strategy-for-public-libraries/> adresinden erişildi.
- Soysal, Ö. (1997). Yasa olgusu ve kütüphane kurumu. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(2), 88-95. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1014/1016> adresinden erişildi.
- Toplu, M. (1999). Türkiye'de ulusal enformasyon ve bilim politikalarında yaklaşımlar. *Türk Kütüphaneciliği* 13(4), 335-362. <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/896/889> adresinden erişildi.
- Welsh Government. (2011). *Libraries inspire: The strategic development framework for Welsh libraries 2012-16*. <https://libraries.wales/wp-content/uploads/2016/02/LibrariesInspireE.pdf> adresinden erişildi.
- Wonsun, L. (2014). National Information and Library Policy Special Interest Group (NILP SIG). *Alexandria*, 25(3), 1-2. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.7227/ALX.0025> adresinden erişildi.
- Yılmaz, B. (1997). Ulusal bilgi politikası kuramsal bir yaklaşım. B. Yılmaz (Yay. Haz.). *33.Kütüphane Haftası bildirileri* içinde (s. 22-30). Ankara: TKD.
- Yılmaz, B. (2005). Türkiye'de kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması süreci ve halk kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(1), 56-77. [http://yunus.hacettepe.edu.tr/~byilmaz/byilmaz/turkkutuphaneciligi19\(1\)56-77.doc](http://yunus.hacettepe.edu.tr/~byilmaz/byilmaz/turkkutuphaneciligi19(1)56-77.doc) adresinden erişildi.
- Yılmaz, B. (2010). Türkiye'nin bilgi toplumu politikasında kütüphane kurumuna yaklaşım. *Bilgi Dünyası*, 11(2), 263-289. doi: <https://doi.org/10.15612/BD.2010.238>

Yılmaz, B. ve Akman, İ. (2005). *Yerel yönetimler ve halk kütüphaneleri: Almanya örneği ve Türkiye üzerine bazı değerlendirmeler.* [http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/bilgiuniversitesikonferans2005mayis%20\(1\).pdf](http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/bilgiuniversitesikonferans2005mayis%20(1).pdf) adresinden erişildi.

Yılmaz, B. ve Dalkıran, Ö. (2012). Türkiye'nin bilim-teknoloji politikalarında kütüphane kurumuna yaklaşım. *Bilgi Dünyası*, 13(1), 57-81. doi: <https://doi.org/10.15612/BD.2012.168>

EK 1: GÖRÜŞME SORULARI¹

1. Halk kütüphaneleri gelecekte de var olacak mıdır?
2. Bilgi toplumunda yaşanan hızlı değişim sizce halk kütüphanelerini nasıl etkiliyor?
3. Halk kütüphanelerinin bu değişime ayak uydurması için tedbir alması gerekli midir?
4. Halk kütüphaneleri, mevcut işlevlerini yerine getirebiliyor mu?
5. 'Türkiye'deki halk kütüphaneleri, bilgi toplumu bağlamındaki işlevlerini yerine getirme sürecinde kendisine dayanak oluşturacak ulusal strateji, politika ve sistemden yoksundur' biçiminde bir önermeye karşı görüşünüz nedir?
6. Halk kütüphanelerinin geleceğine ilişkin projeksiyonlar ancak bilgi toplumunun paradigma ve parametrelerinin en iyi biçimde ortaya konulması ile mümkün olabilecektir. Bu görüşe katılır mısınız?
7. Türkiye için bir ulusal halk kütüphanesi stratejisi ortaya koyabilmek için Türkiye'deki toplumsal yapının özellikleri ve Türkiye'de eğitim, kültür, bilim politikalarının halk kütüphaneleri ile ilişkisi de mutlaka incelenmelidir. Bu görüşe katılır mısınız?
8. Sizce Türkiye'de halk kütüphaneleri konusunda ulusal çapta bir strateji oluşturmaya gerek var mıdır?
9. Stratejiye dâhil edilmesi gereken halk kütüphanelerine ilişkin öncelikli alanlar neler olmalıdır?
10. Bir ulusal halk kütüphanesi stratejinin ana hedefleri ne olmalıdır?
11. Gelecekte halk kütüphanelerinin çerçevesini oluşturacak temel anahtar kavramlar ve gelişmeler neler olabilir?
12. Halk kütüphanelerinin bilgi toplumu bağlamında yeni vizyonu ve misyonu ne olmalıdır?
13. Halk kütüphanelerin mevcut güçlü ve zayıf yönleri ile gelecekteki fırsat ve tehditler neler olabilir?

1 Tez çalışmasında 28 soru sorulmuş olup (bkz. Karadeniz, 2019), EK-1'de sadece bu makale hazırlanırken kullanılan 13 görüşme sorusuna yer verilmiştir.